

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio V. De diuina prouidentia. Et habet art. decem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

RESPON. Dicendum, quod res secundum quod sunt in verbo, considerari possunt dupliciter. Vno modo per comparationem ad verbum, alio modo per comparationem ad res in propria natura existentes, & utroque modo, similitudo creaturæ in verbo est vita. Illud enim proprie vivere dicimus, quod in seipso habet motus, vel operationes quasque: ex hoc enim sunt dicta primo aliqua vivere, quia vita sunt in seipsis habere aliquid ea mouens secundum quemcumque motum, & hinc processit nomen vitæ ad omnia, quæ in seipsis habet operationis propria principium, vnde & ex hoc quod aliqua intelligunt, vel sentiunt, vel volunt, vivere dicuntur, non solum ex hoc, quod secundum locum mouentur, vel secundum augmentum. Illud ergo esse, quod habet res prout est mouens seipsam ad operationem aliquam, dicitur proprie vita rei, quia vivere viuientis est esse, vt in 2. de anima dicitur: in nobis autem nulla operatio, ad quam nos mouemus, est esse nostrum: vnde intelligere nostrum non est vita nostra proprie loquendo, nisi secundum quod vivere accipitur pro opere, quod est signum vitæ, & similiter nec similitudo intellecta in nobis est vita nostra: sed intelligere verbi est suum esse, & similiter ipsius similitudo, unde similitudo creaturæ in verbo, est vita eius. Similiter etiam similitudo creaturæ, est quodammodo ipsa creatura, per modum illum, quo dicitur, quod anima est quodammodo omnia, unde ex hoc quod similitudo creaturæ in verbo est productiua & motiua creaturæ in propria natura existentis, quodammodo contingit, ut creatura seipsam moueat, & ad esse perducat in quantum, si producit in esse, & mouetur a sua similitudine in verbo existente, & ita similitudo creaturæ in verbo est quodammodo creatura uita.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod hoc, quod creatura in verbo existens dicitur uita, non pertinet ad rationem propriam creaturæ: sed ad modum quo est in verbo. unde cum non sit eodem modo in seipsa, non sequitur quod in seipsa uiuat, quamuis in verbo sit uita, sicut non est in seipsa immaterialis, quamuis sit in verbo immaterialis: sed bonitas, entitas, & huiusmodi pertinent ad propriam rationem creaturæ: & ideo sicut secundum quod sunt in uerbo sunt bona, ita etiam secundum quod sunt in propria natura.

AD SECUNDUM dicendum, quod similitudines rerum in artifice non possunt proprie dici uita, quia non sunt ipsum artificis uiuentis, nec etiam ipsa eius operatio sicut in Deo accidit: & tamen August. dicit, quod anima in mente artificis uiuit, sed hoc est secundum quod in mente artificis habet esse intelligibile, quod ad genus vitæ pertinet.

AD TERTIUM dicendum, quod uita Spiritus sancto attribuitur secundum hoc, quod Deus dicitur uita rerum, prout ipse est in omnibus rebus mouens eas, ut sic quodammodo omnes res a principio intrinseco motæ uideantur: sed uita appropriatur uerbo secundum quod res sunt in Deo, ut ex dictis patet.

AD QUARTUM dicendum, quod similitudines rerum in uerbo sicut sunt rebus causa existendi, ita sunt rebus causa cognoscendi, in quantum scilicet imprimuntur intellectualibus mentibus, ut sic res cognoscere possint, & ideo sicut dicuntur uita prout sunt principia existendi, ita dicuntur lux prout sunt principia cognoscendi.

QVÆSTIO V.

De providentia.

In octo articulos diuisa.

¶ Primò queritur, ad quodnam attributorum diuina providentia reducat.

¶ Secundò, Vtrum mundus providentia regatur.

¶ Tertio, Vtrum diuina providentia ad corruptibilia se extendat.

¶ Quarto, Vtrum motus & actiones horum inferiorum diuinæ providentiæ subdantur.

¶ Quintò, Vtrum solus humani diuina providentia regatur.

¶ Sextò, Vtrum bruta animalia, & eorum actus diuinæ subdantur providentiæ.

¶ Septimò, Vtrum peccatores, Diuina providentia regantur.

¶ Octauò, Vtrum tota corporalis creatura gubernatur diuina providentia, media Angelica creatura.

ARTICVLVS PRIMVS.

Ad quodnam attributorum diuina providentia reducat.

QVÆSTIO est de prouidentia. Et primo queritur, ad quod attributorum prouidentia reducitur. Et videtur, quod tantum ad scientiam, quia sicut dicit Boet. in 4. de consol. illud certe manifestum est immobilem simplicemque formam gerendarum rerum esse prouidentiam: sed forma rerum agendarum in Deo est idea, quæ ad scientiam pertinet: ergo prouidentia ad cognitionem pertinet. sed diceretur, quod prouidentia ad uoluntatem pertinet in quantum est causa rerum.

¶ Sed contra, in nobis scientia practica est causa rerum scitarum: sed scientia practica in sola cognitione est: ergo & prouidentia.

¶ Præter. Boet. dicit in lib. prædicto, motus rerum gerendarum, cum in ipsa diuinæ intelligentiæ puritate conspicitur prouidentia nominatur: sed puritas intelligentiæ ad speculatiuam cognitionem pertinet: videtur, ergo prouidentia ad cognoscitiuam speculationem pertinet.

¶ Præter. Boet. dicit in 5. de Consol. quod prouidentia dicitur cognitio quod porto a rebus infimis constituta, quasi ab excelso rerum cacumine cuncta prospiciat: sed prospicere cognitionis est, & præcipue speculatiuæ: ergo prouidentia maxime uidetur ad cognitionem speculatiuam pertinere.

¶ Præter. Sicut dicit Boet. in 4. de Consol. ut est ad intellectum rōcinatio, ita est factum ad prouidentiam: sed tam intellectus, quæ rōcinatio ad cognitionem pertinet cōiter speculatiuam & practica. ergo & prouidentia.

¶ Præter. Aug. dicit in lib. 83. Quest. quod lex incommutabilis omnia mutabilia pulcherrima moderatur gubernatione: sed gubernare, & moderari ad prouidentiam pertinet. ergo lex incommutabilis est ipsa prouidentia: sed lex ad cognitionem pertinet. ergo & ipsa prouidentia.

¶ Præter. Lex naturalis in nobis ex diuina prouidentia causatur: sed causa agit ad effectum producendum per uiam similitudinis, vnde dicimus, quod bonitas Dei est causa bonitatis in rebus, & essentia essendi, & uita uiuendi. ergo diuina prouidentia est lex, & sic idem quod prius.

¶ Præter. Boet. dicit in 4. de Conso. quod prouidentia ipsa est illa diuina ratio, in summo omnium principe constituta.

1. p. q. 22. artic. 1.

Lib. 9. de C6 so. Profa. 6. ante mediū illius.

Lib. 6. de C6 so. profa. 6. non longe a prin.

Profa vi. parū ante mediam.

Profa 6. parū ante mediam.

Q. 27. in fl. tom. 4.

Profa 6. parū a prin. & Aug.

Com. 37. no. 1.

Aug. trahit in leuaturæ ante mediū de ant. co. p.

In corpore.

Li. 83. que. 2.
266. tom. 4.

constituta, sed ratio rei est idea, vt dicit Aug. in lib. 83. Quæst. ergo prouidentia est idea: sed idea pertinet ad cognitionem. ergo & prouidentia.

¶ 6 Præt. Scientia practica ordinat, vel ad producendum res in esse, vel ad ordinandum iam productas res: sed producere res non est prouidentia, q̄a prouidentia præsupponit res productas, q̄a hoc ad dispositionem pertinet. ergo prouidentia non pertinet ad cognitionem practica, sed speculatiuam tantum.

Cap. 29. circa prim.

SED CONTRA. Videtur, quod pertineat ad voluntatem, quia dicit Damascē. 2. lib. prouidentia est voluntas Dei, propter quam omnia quæ sunt, conuenientem deductionem suscipiunt.

¶ 2 Præt. Illos qui sciunt facere, & tamen nolunt non dicimus prouidos. ergo prouidentia magis respicit voluntatem, quam cognitionem.

Prof. 69.

¶ 3 Præt. Sicut Boet. dicit in 4. de Consol. Deus sua bonitate gubernat mundum: sed bonitas ad voluntatem pertinet. ergo & prouidentia cuius est gubernare.

Prof. 6. p. 2. sum a prim. illius.

¶ 4 Præt. Disponere non est scientia, sed uoluntas: sed secundum Boet. in 4. de Consol. prouidentia est ratio per quam cuncta Deus disponit. ergo ad voluntatem pertinet, non ad notitiam.

¶ 5 Præt. Prouisum inquantum prouisum, non est sapiens uel scitū, sed est bonum. ergo nec prouidens inquantum prouidens est sapiens, sed bonus: & ita prouidentia non pertinet ad sapientiam: sed ad bonitatem uel uoluntatem. sed iterum uidetur quod pertineat ad potentiam, quia Boet. dicit in 5. lib. de Consol. prouidentia dedit rebus a se creatis hanc uel maximam mandandi causam, vt in quo possint naturaliter manere, desiderent. ergo prouidentia est creationis principium: sed creatio appropriatur potentia. ergo prouidentia ad potentiam pertinet.

In 3. de Consol. prof. 10. declinando ad finem illius.

¶ 6 Præt. Gubernatio est prouidentia effectus, vt dicitur sapiens. 1. 4. Tu autem pater gubernas omnia prouidentia: sed sicut dicit Hugo in li. de Sacramentis, uoluntas est vt imperans, sapientia ut dirigens, potentia ut exequens, & sic potentia propinquior est gubernationi, quam scientia & uoluntas. ergo prouidentia magis pertinet ad potentiam quam ad scientiam uel uoluntatem.

Lib. 1. de Sacramentis p. 3. c. vi. circa finem.

RESPON. Dicendum, qd̄ ea, q̄ de Deo intelliguntur, pp̄ nostri intellectus imbecillitate uel infirmitate, cognoscere nō possumus nisi ex his, quæ apud nos sunt. & ideo, vt sciamus quō prouidentia dicatur in Deo, uidentium est quō prouidentia sit in nobis.

Lib. 2. de Inventione in fol. 4. ante finem lib.

Sciendū est igitur, quod Tullius prouidentiam ponit prouidentia partem in secundo ueteris Rhetoricæ, & est pars prouidentia, quasi completiua. alia. n. duæ partes. memoria & intelligentia, nō sunt nisi q̄dam præparationes ad prouidentia actum, prouidentia autē s̄m Phil. in 6. Eth. est recta ratio agibilium. & differunt agibilia a factibilibus, q̄a factibilia dñr illa quæ procedunt ab agente in extraneam materiam, sicut scamnum & domus, & horū recta ratio est ars: sed agibilia dñr actiones, q̄ non progrediuntur extra agentem: sed sunt actus perficientes ipsū: sicut calce uere, patietē se habere & huiusmodi, & horum recta ratio est prudētia. sed in istis agibilibus duo quedam consideranda occurrunt. scilicet finis, & id, quod est ad finem: prudentia præcise dirigit in his, quæ sunt ad finem: ex hoc enim dicitur aliquis prudens, quia bene est consiliarius, vt dicitur in 6. Eth. consilium autem nō est de fine, sed de his, quæ sunt ad finem ut dicitur in 3. Ethicō. sed finis agibilium præexistit

Cap. 5. tom. 1.

in nobis dupliciter, scilicet per cognitionem naturalem de fine hominis, quæ quidē naturalis cognitio ad intellectum pertinet s̄m Phil. in 6. Ethic. quæ est principiorum operabilium, sicut & speculabilium: principia autem operabilium sunt fines, vt in eodē lib. dī. alio modo, quantum ad affectionem, & sic finis agibilium sunt in nobis per uirtutes morales, per quas homo afficitur ad iuste uiuendum, uel fructiter, uel temperate, quod est quasi finis proximum agibilium. similiter etiam ad ea, quæ sunt ad finem perficimur, & quantum ad cognitionem per consilium, & quantum ad appetitum per electionem, & in his per prudentiam dirigimur. Pater ergo, quod prouidentia est aliqua ordinate ad finē disponere. & quæ ista dispositio eorū quæ sunt ad finem, in finem per prudentiam est per modū cuiusdā rationationis, cuius principia sunt fines (ex eis. n. trahitur ratio ordinis prædicti in oibus operabilibus, sicut manifeste apparet in artificiatibus) ideo ad hoc quod sit prudēs, requiritur qd̄ bene se habeat circa ipsos fines: non. n. potest esse recta ratio nisi principia rationis saluentur, & ideo ad prudentiam requiritur & intellectus finium, & uirtutes morales, quibus effectus recte collocaī in fine, & p̄ hoc oportet eam nem prudentē esse uirtuosam, vt in 6. Ethic. dī. in omnibus autē uirtutibus & actibus animæ ordinatis hoc est commune, qd̄ uirtus primi saluatur in omnibus sequentibus, & ideo in prudentia quodammodo includitur & uoluntas, quæ est de fine, & cognitio finis. Ex dictis igitur patet quomodo prouidentia habet ad alia, quæ de Deo dicuntur. scientia communiter se habet ad cognitionem finis, & eorum quæ sunt ad finem: per scientiam. n. Deus scit de creaturas: sed prouidentia pertinet tantum ad cognitionem eorū, quæ sunt ad finē s̄m Phil. in 6. Ethic. in finem & ideo prouidentia includit & uoluntatem & uoluntate: sed tñ essentialiter in cognitione manet, nō quidē speculatiua, sed practica. potentia autē executiua est prouidentia, unde actus potentia supponit actū prouidentia sicut dirigentis, uel in prouidentia non includitur potentia sicut uoluntas.

D. 237.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in re creatura duo possunt considerari. scilicet ipsa species eius absolute, & ordo eius ad finē, & utriusq̄ forma præcedit in Deo. forma ergo exemplaris rei s̄m sua specie absolute est idea: sed forma rei secundum quod est ordinata in finem, est prouidentia: ipse autē ordo ordinatus in finem, est prouidentia rebus inditus, sicut uoluntas dicitur Boet. unde sicut se habet idea ad speciem rei, ita se habet prouidentia ad s̄m: & tamen quantum ad idea possit pertinere ad speculatiuam cognitionem: quo modo, tñ prouidentia tantum ad practica pertinet, eo quod importat ordinem ad finem, & ita ad opus quo mediante peruenitur ad finem.

Cap. 9. tom. 3. Cap. 5. tom. 5.

AD SECUNDVM dicendum, qd̄ prouidentia plus habet ratione uoluntatis quā scientia absolute: scientia practica absolute cōiter se habet ad cognitionem finis & eorū quæ sunt ad finē: unde nō precipue nit uoluntate finis, vt sic aliquo modo, uoluntas scientia includatur: sicut de prouidentia dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod puritas intelligentia nō dī ad exclusionem uoluntatis, sed ad exclusionem mutabilitatem & uarietatem a prouidentia.

AD QVARTVM dicendum, qd̄ Boet. in uerbis istis nō ponit cōpletā prouidentia rationem, sed rationem nominis assignat: unde quis uidere ad cognitionem speculatiuam pertinere possit, non tamen sequitur quod prouidentia

F in nobis dupliciter, scilicet per cognitionem naturalem de fine hominis, quæ quidē naturalis cognitio ad intellectum pertinet s̄m Phil. in 6. Ethic. quæ est principiorum operabilium, sicut & speculabilium: principia autem operabilium sunt fines, vt in eodē lib. dī. alio modo, quantum ad affectionem, & sic finis agibilium sunt in nobis per uirtutes morales, per quas homo afficitur ad iuste uiuendum, uel fructiter, uel temperate, quod est quasi finis proximum agibilium. similiter etiam ad ea, quæ sunt ad finem perficimur, & quantum ad cognitionem per consilium, & quantum ad appetitum per electionem, & in his per prudentiam dirigimur. Pater ergo, quod prouidentia est aliqua ordinate ad finē disponere. & quæ ista dispositio eorū quæ sunt ad finem, in finem per prudentiam est per modū cuiusdā rationationis, cuius principia sunt fines (ex eis. n. trahitur ratio ordinis prædicti in oibus operabilibus, sicut manifeste apparet in artificiatibus) ideo ad hoc quod sit prudēs, requiritur qd̄ bene se habeat circa ipsos fines: non. n. potest esse recta ratio nisi principia rationis saluentur, & ideo ad prudentiam requiritur & intellectus finium, & uirtutes morales, quibus effectus recte collocaī in fine, & p̄ hoc oportet eam nem prudentē esse uirtuosam, vt in 6. Ethic. dī. in omnibus autē uirtutibus & actibus animæ ordinatis hoc est commune, qd̄ uirtus primi saluatur in omnibus sequentibus, & ideo in prudentia quodammodo includitur & uoluntas, quæ est de fine, & cognitio finis. Ex dictis igitur patet quomodo prouidentia habet ad alia, quæ de Deo dicuntur. scientia communiter se habet ad cognitionem finis, & eorum quæ sunt ad finem: per scientiam. n. Deus scit de creaturas: sed prouidentia pertinet tantum ad cognitionem eorū, quæ sunt ad finē s̄m Phil. in 6. Ethic. in finem & ideo prouidentia includit & uoluntatem & uoluntate: sed tñ essentialiter in cognitione manet, nō quidē speculatiua, sed practica. potentia autē executiua est prouidentia, unde actus potentia supponit actū prouidentia sicut dirigentis, uel in prouidentia non includitur potentia sicut uoluntas.

H

AD PRIMVM ergo dicendum, quod in re creatura duo possunt considerari. scilicet ipsa species eius absolute, & ordo eius ad finē, & utriusq̄ forma præcedit in Deo. forma ergo exemplaris rei s̄m sua specie absolute est idea: sed forma rei secundum quod est ordinata in finem, est prouidentia: ipse autē ordo ordinatus in finem, est prouidentia rebus inditus, sicut uoluntas dicitur Boet. unde sicut se habet idea ad speciem rei, ita se habet prouidentia ad s̄m: & tamen quantum ad idea possit pertinere ad speculatiuam cognitionem: quo modo, tñ prouidentia tantum ad practica pertinet, eo quod importat ordinem ad finem, & ita ad opus quo mediante peruenitur ad finem.

K

AD SECUNDVM dicendum, qd̄ prouidentia plus habet ratione uoluntatis quā scientia absolute: scientia practica absolute cōiter se habet ad cognitionem finis & eorū quæ sunt ad finē: unde nō precipue nit uoluntate finis, vt sic aliquo modo, uoluntas scientia includatur: sicut de prouidentia dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod puritas intelligentia nō dī ad exclusionem uoluntatis, sed ad exclusionem mutabilitatem & uarietatem a prouidentia.

AD QVARTVM dicendum, qd̄ Boet. in uerbis istis nō ponit cōpletā prouidentia rationem, sed rationem nominis assignat: unde quis uidere ad cognitionem speculatiuam pertinere possit, non tamen sequitur quod prouidentia

providētia. Et præterea secūdu hoc Boetius exponit providētia quasi procul videntiam: quia Deus ab excelso rerū cacumine cūta prospicit: secundū hoc autem est in excelso rerū cacumine qđ omnia ordinat & causat, & sic etiā in verbis Boetij potest aliquid ad practicā cognitionem pertinens notari.

AD QUINTVM dicendum, quod comparatio illa Boetij accipitur per similitudinē proportionis simplicis ad compositum & quietis ad mobile: sicut enim intellectus simplex est & sine discursu, ratio autem discurrendo circa diversa vagatur: ita etiam providentia simplex & immobilis est: fatum autem multiplex & variabile, vnde non sequitur ratio.

AD SEXTVM dicendū, qđ providētia in Deo proprie non nominat legē æternam, sed aliquid ad legem æternam consequens: lex enim æterna est consideranda in Deo, sicut accipiuntur in nobis principia operabilium naturaliter nota, ex quibus procedimus in consiliando & eligendo, quod est prudentiæ sive providentiæ: vnde hoc modo se habet lex intellectus nostri ad prudentiam, sicut principium in demonstratione. Et similiter etiā in Deo lex æterna nō est providentia, sed providētia quasi principii: vnde & convenienter legi æternæ attribuitur actus providētia: sicut & omnis effectus demonstrationis principijs in demonstrationibus attribuitur.

AD SEPTIMVM dicendū, qđ in divinis attributis invenimus duplicem rationem causalitatis, vna per viā exemplaritatis, sicut dicimus quod a primo vno procedunt oīa vna, & a primo ente omnia entia, & a primo bono omnia bona, & hæc ratio causalitatis est cōis attributis. Alia ratio est secundum ordinē ad obiectum attributi, prout dicimus, quod potentia est causa possibilitium & scientia scitorum, & voluntas volitorum: & secundum hunc modum non oportet quod causatum habeat similitudinem causæ: non enim quæ per scientiam facta sunt, oportet esse scientiā, sed scita: & per hunc modū providentia Dei causa omnium ponitur: vnde quāvis a providentia sit lex naturalis intellectus nostri, non sequitur quod divina providentia sit lex æterna.

AD OCTAVVM dicendum, qđ ratio illa in summo principe constituta nō dīr providentia, nisi a diuino ordine ad finem, ad quem præsupponitur voluntas finis. vnde licet essentialiter ad cognitionem pertineat, tamen voluntatem aliquo modo includit.

AD NONVM dicendū, quod in rebus potest considerari duplex ordo: vnus secundū quod egrediuntur a principio, alius secundum quod ordinantur ad finem. dispositio ergo pertinet ad illum ordinem, quo res progrediuntur a principio, dicuntur enim aliqua disponi secundū quod in diversis gradibus collocantur a Deo, sicut artifex diversimode collocat partes sui artificij: vnde dispositio ad artē pertinet vī: sed providentia importat illum ordinē, qui est ad finem, & sic providentia differt ab arte divina, & dispositione: quia ars divina dīr respectu productionis rerum, sed dispositio respectu ordinis productionum, providentia autem dicit ordinē in finem artificij, sed quia ex fine artificij colligitur quicquid est in artificijato: ordo autem ad finē est fini propinquior quā ordo partium ad invicem, & quodāmodo causa eius, ideo providentia, quodāmodo est dispositionis causa, & pp hoc dispositionis actus frequēter providentiæ attribuitur. Quāvis ergo providentia nec sit ars quæ respicit productionē rerum, nec dispositio quæ respicit rerū ordinē adinvenire, nō tamen

A sequitur quod non pertineat ad practicā cognitionem.

AD PRIMVM vero quod de voluntate obijecit, dicendum, quod pro tātō Damascenus dicit providentiam esse voluntatem, quia voluntatem includit & præsupponit, ut dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, quod sicut Phil. in 6. Eth. nullus potest esse prudens nisi virtutes morales habeat, per quas recte sit dispositus circa fines: sicut nullus potest bene demonstrare, nisi recte se habeat circa demonstrationis principia. & propter hoc etiam nullus dicitur providus, nisi habeat rectam voluntatem, non quia providentia sit in voluntate.

AD TERTIVM dicendum, quod Deus dicitur gubernare per bonitatem, non quasi bonitas sit ipsa providentia: sed quia est providentiæ principium, cum habeat rationem finis, & etiā quia ita se habet divina bonitas ad ipsū, sicut moralis virtus ad nos.

AD QVARTVM dicendum, quod disponere quāvis voluntatē præsupponat, non tamen est actus voluntatis: quia ordinare quod est in dispositione intellectus, sapiētis est, ut Phil. dicit, & ideo dispositio & providentia realiter ad cognitionem pertinet.

AD QVINTVM dicendum, quod providentia comparatur ad provivum, sicut scientia ad scitum, & nō sicut scientia ad scientem. vnde non oportet quod provivum inquantū provivum sit sapiens, sed quod sit scitum. Alia duo concedimus.

ARTICVLVS II.

Utrum Mundus providentia regatur.

SECUNDO queritur, utrū Mundus providentia regatur. Et vī quod non, nullum enim agens ex necessitate naturæ agit per providentiā: sed Deus agit in res creatas ex necessitate naturæ: quia ut dicit Dion. 4. capite de Divi. nomi. diuina bonitas se creaturis communicat: sicut noster sol non præligens neque præcognoscens radios suos in corpora diffundit. ergo mūdus a Deo non regitur providentiā.

¶ 2 Præ. Principiū multiforme sequit ad principiū vniforme: sed voluntas est principiū multiforme, quia se hēt ad opposita, & p cōsequēs ēr pvidentia, q voluntatē p̄supponit: natura autē est principiū vniforme, quia determinatur ad vnum genus. ergo p̄cedit providentiam. non igitur res naturales providentiā reguntur, sed dicendum, quod principium vniforme præcedit multiforme in eodē, non in diversis.

¶ 3 Sed contra. Quanto aliquod principium maiorem habet virtutem causandi, tanto est prius: sed quanto est magis vniforme tanto maiorem habet virtutem in causando, quia ut dicitur in lib. de Causis, omnis virtus vnita plus est infinita quam multiplicata. igitur siue in eodem sine in diversis accipitur vniforme principium, præcedit multiforme.

¶ 4 Præ. Secundum Boetij in sua Arithmetica omnis inæqualitas ad æqualitatē reducitur, & multitudine ad vnitatem. ergo & omnis actio voluntatis quæ multiplicatē habet ad actionem naturæ, quæ simplex est & æqualis, reduci debet: & ita oportet qđ primum agens per essentiam suā & naturam agat, & non per providentiam, & sic idem quod prius.

¶ 5 Præ. Illud quod est de se determinatū ad unū, non indiget aliquo rep̄te, quia ad hoc regimē alii cui adhibetur, ne in contrariū dilabatur: res autem naturales per propriam naturam sunt determinatæ ad vnum. ergo non indigent providentia gubernatione indigent, ut conferentur in esse.

¶ 6 Sed

In solut. ad 1. & 2. argu. Ca. 12. & 13. tom. 5.

2. Metaph. ca. 10. 3.

1. p. 9. 20. art. 2.

In princip. illius.

Propos. 17. tom. 1. inter opera Arist.

Li. 1. Arith. c. 31. & lib. 1. cap. 1.

¶ 6 Sed contra, illud in quo non est potentia ad corruptionem, non indiget exteriori conservante: sed quedam sunt in quibus non est potentia ad corruptionem, neque ad generationem: sicut patet in corporibus celestibus & substantiis spiritualibus, quæ sunt principales partes mundi. ergo huiusmodi non indigent providentia conservante in esse.

¶ 7 Præ. Principia quædam sunt in rerum natura, quæ neque Deus potest mutare: sicut hoc principium quod, non est de eodem affirmare & negare. ergo minus huiusmodi providentia gubernante & providente non indigent.

Cap. 29. non pcul a principio.

¶ 8 Præ. Ut Damascenus dicit in 2. lib. non convenientes esse aliud rerum factorem & purgatorem aliud: sed corporalia non sunt facta a Deo, cum Deus sit spiritus, non enim videtur quod possit spiritus producere aliquod corpus: sicut nec corpus potest aliquem spiritum producere. ergo huiusmodi corporalia divina providentia non reguntur.

Co. 41. to. 2.

¶ 9 Præ. Gubernatio rerum ipsam rerum distinctionem cernit: sed rerum distinctio non videtur esse a Deo, quia ipse se habet uniformiter ad omnia, ut dicitur in lib. de Causis. ergo res non gubernantur per divinam providentiam.

Lib. 4. e. 29. non remota a prin.

¶ 10 Præ. Quæ sunt in seipsis ordinata, non oportet ab alio ordinari: sed res naturales sunt huiusmodi, quia ut dicitur 2. de Anima, Omnium natura existitium terminus est & ratio magnitudinis & augmenti. ergo res naturales non ordinantur per divinam providentiam.

In 3. de consolat. m. 9.

¶ 11 Præ. Si res gubernantur per divinam providentiam, ex ordine rerum poterimus divinam providentiam perscrutari: sed sicut dicit Damascenus in 2. lib. oportet omnia admirari, omnia laudare, omnia imperscrutate acceptare quod providentia sunt. ergo mundus providentia non regitur.

Profa 6. non pcul a principio.

SED CONTRA est, quod Boetius dicit. O qui perpetua mundum ratione gubernas.

¶ 2 Præ. Quæcumque habet certum ordinem, oportet quod aliqua providentia regatur: sed res naturales tenent certum ordinem in suis motibus. ergo providentia reguntur.

¶ 3 Præ. Ea, quæ sunt diversa, non conservantur in aliqua conjunctione, nisi per aliquam providentiam gubernantem: unde & quidam Philosophi coacti sunt ponere animam esse armoniam per conservationem contrariarum & diversarum ad invicem colligata permanere. ergo mundus providentia regitur.

Lib. 2. e. 27. circa principium illius.

¶ 4 Præ. Sicut dicit Boetius in 4. de Consolatione, fatum singula in motu dirigit certis locis, formis, aut temporibus distributa, & ipsa temporalis ordinis explicatio in divina mensura adunata prospectu providentia est. cum ergo videamus res esse distinctas secundum formas & tempora vel loca, necesse est ponere fatum, & sic etiam providentiam.

Bib. 2. m. 75.

¶ 5 Præ. Omne illud quod per se non potest conservari in esse, indiget aliquo gubernante quo conservetur: sed res creata per se in esse conservari non possunt, quia quæ ex nihilo facta sunt per se in nihilum redunt, ut Damascenus dicit.

RESPON. Dicendum, quod providentia respicit ordinem ad finem, & ideo quicunque eam finale negant, oportet quod negent per consequens providentiam, ut Comen. dicit in 2. Physic. Negativum autem eam finale antiquitus duplex fuit positio. Quidam enim antiquissimi Philosophi tamen posuerunt causam materialem: unde cum non ponerent causam agentem, nec potuerunt ponere finem, qui non est causa nisi in quantum movet agentem. Alij autem posteriores ponebant causam agentem nihil dicentes de causa finali: & semper utrosque omnia procedebant de necessitate causarum præcedentium vel materia, vel agentis. sed hæc positio hoc modo a Philosophis improbat, Causam enim materia-

lis & agens in quantum huiusmodi sunt effectui causi efficienti: non autem sufficienti ad causandum bonitatem in effectum, secundum quam sit convenienter, & in seipso, ut permanere possit, & in alijs oportet. verbi gratia, calor de sui ratione quantum de se est, habet dissolvere ad solutio autem non est convenienter & bona, nisi secundum aliquod certum terminum & modum: unde si non poneremus aliam causam præter calorem & huiusmodi agentem in natura, non possumus assignare eam quare res convenienter fiant & bene, omne autem quod non habet causam determinatam casu accidit: unde oportet etiam secundum positionem prædictam, ut omnes convenienter & veritates, quæ inveniuntur in rebus, essent causales, & essent Empedocleus posuit, dicens casu venisse, ut per amicitiam hoc modo congregarentur partes animalium, ut animal salvari posset, & per multoties accidit. Hoc autem non potest esse, ea enim quæ casu accidit, proveniunt in minori parte, videmus autem huiusmodi convenientias & veritates accidere in operibus naturæ aut semper, aut in maiori parte: unde non potest esse, ut casu accidit, & ita oportet quod procedant ex intentione finis, sed id quod intellectu caret, vel cognitione non potest recte in finem tendere, nisi per aliquam cognitionem operis sui ad finem, & dirigatur in ipsum, unde oportet quod cum res naturales cognitione careant, quod præstat aliquis intellectus, qui res naturales in finem ordinat ad modum, quo sagittator dat sagittæ certum modum, ut redat ad determinatum finem. unde sicut per se fit, quod sit per sagittam, non tantum de opus sagittæ, sed etiam proiectantis, ita etiam omne opus naturæ a Philosophis opus intelligentiæ. Et sic oportet quod per providentiam illius intellectus, qui prædicti ordinis naturæ indidit mundus gubernetur. Et assimilatur providentia ista qua Deus mundum gubernat, providentia iconomica, qua quis gubernat familiam, vel politicam, qua quis gubernat civitatem aut regnum, quoniam quidam aliquis actus aliorum ordinat in finem, cuius potest esse in Deo providentia respectu finis, quod quicquid est in eo, sit finis, non ad finem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod similitudo Dionysij quantum ad hoc attenditur, quod sicut Soli mundum corpus excludit quantum in se est a sui luminis coactione: ita etiam nec divina bonitas aliquam creaturam a sui participatione, non autem quantum ad hoc quod sine cognitione, & electione operetur.

AD SECUNDUM dicendum, quod principium aliquod potest dici multiforme dupliciter, uno modo quantum ad essentiam principij in quantum est compositum, & sic multiforme principium oportet esse posterius uniformi. Alio modo secundum respectum ad effectum, ut dicitur illud principium multiforme quod ad multa se extendit, & sic multiforme est prius, quia uniformi quæ quantum ad aliqd principium est simpliciter, tanto se extendit ad plura, & secundum hunc modum voluntas est uniformi principium, natura autem uniformi.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procedit de uniformitate principij secundum suam essentiam.

AD QUARTUM dicendum, quod Deus per essentiam suam est causa rerum, & ita ad aliquod simplex principium reducitur rerum pluralitas: sed essentia eius non est causa rerum, secundum quod est scita, & per consequens secundum quod est volita coicari creatura per viam assimilationis, unde res ab essentia divina per ordinem scientiæ & voluntatis procedunt, & ita per providentiam.

AD QUINTUM dicendum, quod ista determinatio rerum naturalis determinat ad unum, non est ei ex se ipsa sed ex alio: & ratio ipsa determinatio ad effectum convenienter.

venientem providentiã demonstrat, vt dictum est.

AN SEXTVM dicendũ, qđ generatio & corruptio possunt accipi dupliciter. Vno modo s̄m quod generatio, & corruptio sunt ex ente contrario, & in ens cõtrariũ: & hoc modo potẽtia ad generationẽ & corruptionẽ inest alicui s̄m quod eius natura in potẽtia est ad cõtrarias formas, & hoc modo corpora cõlestia & substãtia spirituales neq; ad generationẽ neq; ad corruptionẽ potẽtiam habent. Alio modo hæc cõiter dicuntur pro quolibet exitu rerũ in esse, & pro quolibet transitu in nõ esse, & sic est creatio per quam alicui ex nihilo ad esse deducit, generatio d̄r, & ipsa rei annihilatio d̄r corruptio. Dicitur aut̄ aliquid habere potẽtiã ad generationem per hunc modum, p̄ hoc quod est potentia in agẽte ad ipsam productionem, & similiter aliquid dicitur habere potentiam ad corruptionẽ: quia in agẽte est potentia, vt deducat illud in nõ esse, & s̄m hoc omnis creatura habet potentiam ad corruptionẽ, cum sit enim quã Deus in esse produxit pot̄ etiam reducere in nõ esse: tamen ad hoc quod creaturã subsistant, oportet quod Deus semper in eis operetur, vt Aug. dicit super Gen. ad literam: non per modũ quo domus fit ab artifice, cum actione cessante adhuc domus maneat: sed per modum quo illuminatio aeris est a sole, unde ex hoc ipso quod non præberet creaturã esse, quod in eius voluntate est constitutum, 4 in nihilum creatura redigeretur.

AD SEPTIMVM dicendum, quod necessitas principiorum d̄ctorum consequitur providentiã diuinã, & dispositionem. ex hoc enim quod res productæ sunt in tali natura, in qua habent esse terminatum, sunt distinctæ a suis negationibus ex qua distinctione sequitur quod affirmatio & negatio nõ sunt simul vera, & ex hoc principio est necessitas in omnibus alijs principijs, vt dicitur in 4. Metaphysic.

AD OCTAVVM dicendũ, qđ effectus nõ pot̄ esse p̄stantior cã, pot̄ aut̄ inueniri deficientior quã causa: & quia corpus naturaliter est inferior spiritui, nõ corpus non potest producere spiritum, sed econuerso.

AD NONVM dicendum, quod Deus secundũ hoc similiter se habet ad res: quia in Deo nulla est diuersitas, sed tamen ipse est causa diuersitatis rerum secundum quod per scientiam, rationes diuersarum rerum penes se continet.

AD X. dicendum, quod ordo ille qui est in natura, non est ei a se, sed ab alio, & ideo natura providẽtia indiget, a qua talis ordo instituat in ea.

AD XI. dicendum, quod creaturæ deficiunt a re præsentatione creatoris, & ideo per creaturas nullo modo perfecte possumus devenire in cognitionem creatoris, & etiam propter imbecillitatem intellectus nostri, qui neque totum hoc de Deo pot̄ ex creaturis accipere, quod creaturæ manifestat de Deo, & ideo prohibemur perferuari eã q̄ in Deo sunt, ne scilicet velimus ad finẽ inquisitionis pervenire, quod nomẽ perferuationis ostendit: sic enim non crederemus de Deo, nisi quod noster intellectus capere posset, nõ aut̄ prohibemur seruari ista eũ modestia, ut recognoscamus nos insufficientes ad perfectã comprehensionem, & ideo et̄ Hilarius dicit, quod qui pie infinita profecquitur, & si nunquam perueniat, semper tamen proficit prodeũdo.

ARTICVLVS III.

Verum Diuina providentia ad corruptibilia se extendat.

TERCIO querit̄, utrũ diuina providentia ad corruptibilia se extendat. Et vñ q̄ non, causa enim

& effectus sunt eiusdem coordinationis: sed creaturæ corruptibiles sunt causa culpæ, vt patet: quia species mulieris est fomentum & causa luxuriæ. Et sapien. 14. dicit quod creaturæ Dei factæ sunt in misericordiam pedibus insipientium. Cum ergo culpa sit extra ordinem providentiæ diuinæ, videtur quod ordini providentiæ corruptibilia non subdantur.

¶ 1. Præt. Nihil prouisum a sapiente est corruptiuũ effectus eius, quia sic contrariaretur sapiens sibi ipsi eadem destruens & edificans: sed in rebus corruptibilibus inuenitur vna contraria alteri & corruptiua ipsius, ergo non sunt prouisa a Deo.

¶ 2. Præt. Sicut dicit Damasc. in 2. lib. necesse est omnia, quæ providentia sunt secundum rectam rationem & optimam, & Deo decentissimam fieri, & sicut potest melius fieri: sed corruptibilia possunt esse meliora, quam incorruptibilia, ergo providentia Dei ad corruptibilia se non extendit.

¶ 3. Præt. Omnia corruptibilia de sui natura corruptionem habent, alias non esset necesse omnia corruptibilia corrumpi: sed corruptio cum sit defectus, non est prouisa a Deo, qui non potest esse causa alicuius defectus, ergo creaturæ corruptibiles non sunt prouisa a Deo.

¶ 4. Præt. Sicut dicit Dionys. in 4. de Diuinis nominibus providentiã non est naturam perdere, sed saluare, ergo providentiæ omnipotentis Dei est res perpetuo saluare: sed corruptibilia non perpetuo seruantur, ergo non subiacent diuine providentiæ.

SED CONTRA est, quod dicitur Sapien. 14. Tu autem pater gubernas omnia providentia.

¶ 1. Præt. Sapien. 13. dicitur, quod ipse est Deus cui est cura de omnibus, ergo tam corruptibilia quam incorruptibilia eius providentiæ subdunt.

¶ 2. Præt. Sicut dicit Damasc. in 2. lib. non est conueniens alium esse factorem rerum, alium prouisorum: sed Deus est causa efficiens omnium corruptibilium, ergo & eorum prouisor.

RESPON. Dicendum, quod providentiã Dei, qua res gubernat, est similis vt dictum est providentiæ qua paterfamilias gubernat domum, & rex ciuitatem, aut regnum, in quibus gubernationis hoc est cõs, quod bonum cõs est eminentius, quã bonum singulare: sicut bonum gentis est eminentius quam ciuitatis, vel familie, vel persone, vt habetur in principio Ethic. vnde quilibet prouisor plus attendit qđ communitati conueniat, si sapienter gubernat, quã quid conueniat vni tantum. Hoc autem quidã non attendentes, cõsiderantes in rebus corruptibilibus aliqua, quæ possent meliora esse secundum seipsa considerata, non attendentes ordinem vniuersi, secundum quem optime collocatur vnumquodque in ordine suo, dixerunt ista corruptibilia nõ gubernari a Deo, sed sola incorruptibilia, ex quorũ persona d̄r Iob 22. nubes latibulum eius, scilicet Dei neque nostra considerat: sed circa cardines cœli perambulabat. hæc autẽ corruptibilia posuerunt, vel omnino absque gubernatore esse, & agi, vel a contrario principio gubernari. Quam opinionẽ Philosopho in 12. Metaphysic. reprobatur per similitudinem exercitus, in quo inuenimus duplicem ordinem, vnum, quo exercitus partes ordinantur adinuicem: alium quo ordinantur ad bonũ exterius, scilicet ad bonũ ducis: & ordo ille quo ordinantur partes exercitus adinuicem, est p̄pter illum ordinem, quo totus exercitus ordinatur ad ducem. vnde si non esset ordo ad ducem, nõ esset ordo partium exercitus adinuicem.

¶ 3. Præt. Sicut dicit Damasc. in 2. lib. non est conueniens alium esse factorem rerum, alium prouisorum: sed Deus est causa efficiens omnium corruptibilium, ergo & eorum prouisor.

¶ 4. Præt. Sicut dicit Dionys. in 4. de Diuinis nominibus providentiã non est naturam perdere, sed saluare, ergo providentiæ omnipotentis Dei est res perpetuo saluare: sed corruptibilia non perpetuo seruantur, ergo non subiacent diuine providentiæ.

Quæst. disp. S. Tho. SS ccm,

LI. 4. c. 11. & lib. 3. c. 11. 20m. j.

D. 10.

Art. 11. ad 2. q. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Cap. 19. non sicut a prima.

Non precul a fine.

Cap. 19. non sicut a prima.

Art. 11.

Cap. 1. in 6. act. 10. 5.

C6. 52. & 60. quæ. 10. 2.

cem. quātūcūq; ergo multitudinē inuenimus ordi-
 natā adinuicē, oportet eā ordinari ad exterius prin-
 cipii, partes autē vniuersi corruptibiles & incorru-
 ptilibiles sunt adinuicē ordinatæ. non per accidens,
 sed per se. uideamus. n. ex corporibus cœlestibus uti-
 litates puenire in corporibus corruptibilibus, vel
 semper, vel maiori parte s. e. dū eundē modū. unde
 oportet oīa corruptibilia & incorruptibilia esse in
 vno ordine providentiæ principij exterioris, qđ est
 extra vniuersum. unde Philosophus cōcludit, qđ
 necesse est ponere in vniuerso vnum dominatū, &
 nō plures. Sciendū tñ quod aliqui oēs prouideri dī du-
 pliciter. vno modo pp se, alio modo pp alia, sicut in
 domo pp se prouidentur ea, in quibus essentialiter
 cōsistit bonū domus, sicut filij possessiones, & hu-
 iusmodi, alia vero prouident ad horū utilitatē, vt va-
 sa, animalia & hmōi: & similiter in vniuerso illa pp
 se prouidentur, in quibus essentialiter consistit per-
 fectio vniuersi. & hæc perpetuitatem habent, sicut
 & vniuersum perpetuum est. Quæ vero perpetua
 non sunt, non prouidentur nisi propter aliū: & ideo
 substantiæ spirituales & corpora cœlestia, quæ sunt
 perpetua & secundum speciem & secundum indi-
 uiduū, sunt prouisa propter se & in specie & indi-
 uido: sed corruptibilia perpetuitatem nō possunt
 habere nisi in specie, unde species ipsæ sunt prouisæ
 ppter se, sed indiuidua eorū non sunt prouisa, nisi
 propter perpetuū esse speciei cōseruandū. Et secun-
 dū hoc saluatur opinio illorū, qui dicunt, qđ ad hu-
 iusmodi corruptibilia non se extendit diuina prou-
 dentia, nisi secundum quod participant naturā speci-
 eici: hoc enim verū est, si intelligatur de prouiden-
 tia sua, qua aliqua propter se prouidentur.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod creaturæ cor-
 ruptibiles non sunt secundum se causa culpæ, sed
 occasio tantum & per accidens causa: causa autem
 per accidens & effectus non sunt vnius & eiusdem
 coordinationis, vel non oportet esse.

AD SECVNDVM dicendū, qđ sapiēs prouisor nō so-
 lū attēdit quid expediat vni eorū quæ suæ prouidentie
 subdantur, sed magis quid cōpetat omnibus. Quis
 ergo corruptio alicuius rei in vniuerso nō sit ei cō-
 ueniens, competit tñ perfectioni vniuersi: quia per
 continuam generationem & corruptionem indi-
 duorum cōseruatur esse perpetuum in speciebus,
 in quibus per se consistit perfectio vniuersi.

AD TERTIVM dicendū, quod quis res corruptibi-
 lis melior esset, si incorruptibilitatē haberet: melius
 tñ est vniuersū qđ ex corruptibilibus & incorru-
 ptilibus cōstat, quā qđ ex incorruptibilibus sātū
 cōsistat: quia utraq; natura bona est. s. corruptibi-
 lis, & incorruptibilis, melius autē est esse duo bona
 quā vñ tantū, neque multiplicatio indiuiduorum
 in vna natura possit æquialere diuersitati natura-
 rum: cum bonum natura quod est communicabi-
 le præmineat bono indiuidui, quod est singulare.

AD QVARTVM dicendū, quod sicut tenebrę sunt
 a sole nō ex hoc qđ aliquid agat, sed ex hoc qđ ali-
 quid nō emitit: ita corruptio est a Deo non quasi
 aliquid agente, sed non tribuente permanentiam.

AD QVINTVM dicendū, quod illa quæ propter se
 prouidentur a Deo ppetuo manent, nō autē hoc
 oportet de illis quæ propter se nō prouidentur: sed
 oportet ea tantum manere quantum necessarium
 est his, propter quæ prouidentur, & ideo particula-
 ria quadam quia propter se non prouidentur, vel
 nō sunt prouisa, corrumpuntur, vt patet ex dictis.

In corp. art.

ARTICVLVS IIII.
 Vtrum motus & actiones horum inferiorum diuine
 subdantur prouidentie.

QVARTO queritur, vtrum omnes motus &
 actiones horum inferiorum corporum sub-
 dantur diuine prouidentie. Et vt quod nō
 Deus n. non est prouisor eius cuius non est actor,
 quia non est cōueniens ponere alium prouisorē &
 aliū conditorē, vt Dam. dicit in 2. li. sed Deus nō est
 actor mali, cum oīa inquantū ab eo sunt, bona sine
 cū igitur in actionibus, & motibus horum inferiorum
 multa mala accidunt, vt quod nō oēs motus
 horum inferiorum, diuine prouidentie subdantur.

¶ 2 Præ. Cōtrarij motus nō vñ esse ordinis vniuersi
 sed in istis inferioribus inueniuntur contrarij motus
 & cōtrariæ actiones, ergo impossibile est quod
 omnes cadant sub ordinē diuine prouidentie.

¶ 3 Præ. Nihil cadit sub prouidentia, nisi ex hoc
 ordinatur in finem: sed malum non ordinatur in
 finem, quinimmo malum est privatio ordinis, ergo
 malum non cadit sub prouidentia: in his autem in-
 ferioribus multa mala accidunt, ergo &c.

¶ 4 Præ. Nō est prudens qui sustinet aliquid mali
 euenire in illis, quorū actus eius prouidentie subdantur,
 si possit præcaueri vel impediri: sed Deus est prou-
 tissimus & potentissimus. cum ergo ista mala euen-
 niant in his inferioribus, videtur quod particularis
 actus horum inferiorum diuine prouidentie non
 subdantur. Sed dicendum quod Deus ideo permittit
 mala fieri, quia potest ex eis elicere bona.

¶ 5 Sed cōtra. Bonū & poteri? quā malū ergo magis
 de bono potest elici bonū, quā ex malo, ergo non est
 necesse qđ mala pmittat fieri vt ex eis eliciat bonū.

¶ 6 Præ. Sicut Deus condidit oīa p sua bonitatē
 oīa sua bonitate gubernat, vt Boetius dicit in 4. de
 Cōsō. sed diuina bonitas nō pmittit, ut aliquid ad
 malū producat, ergo diuina bonitas non pmittit
 vel dimittit aliquid malū suæ prouidentie subdantur.

¶ 7 Præ. Nullū puiū est casuale. si ergo oīs motus
 horū inferiorū essent puii, nihil casū accideret. Ita
 oīa ex necessitate cōtingerēt, qđ est impossibile.

¶ 8 Præ. Si oīa ex necessitate materiae cōtingerēt
 in his inferioribus, hæc inferiora nō regerentur prou-
 dentia, vt Commentator dicit 2. Phyl. sed multum
 in his inferioribus accidit ex necessitate materiae: ergo
 ad minus illa diuine prouidentie non subdantur.

¶ 9 Præ. Nullus prudens pmittit bonū, vt veniat ma-
 lum, ergo similiter nullus prudens permittit malū,
 vt veniat bonum: sed Deus est prudens ergo non
 permittit mala fieri, ut bona eueniant: & ita videtur
 quod mala quæ sunt in his inferioribus, non cadunt
 sub prouidentia concessionis vel permissionis.

¶ 10 Præ. Illud qđ est reprehensibile in homine, ni-
 lo modo Deo attribuendū est: sed hoc reprehensibile
 in homine, ut faciat mala ad bonum cōsequen-
 dū, vt patet Rom. 7. Et nō sicut blasphemantur,
 sicut autem quidam nos dicere, faciamus mala ut
 veniant bona, ergo Deo non cōpetit, ut sub eius prou-
 identia cadant mala, ut bona ex eis eliciantur.

¶ 11 Præ. Si actus inferiorū corporum diuine prou-
 dentie subderent, hoc mō agerent sicut qđ diuine prou-
 dentie cōueniret: sed hoc modo non inueniuntur
 inferiora elementa agere: quia ignis equaliter combu-
 rit domū iusti hominis & iniusti, ergo actus in-
 riorum corporum nō subdunt prouidentie diuine.

Sed cōtra est, quod dī Matth. 10. Nōne dicit
 passeret asse veniunt, & vnus ex eis non cadet in
 per

Super illud... per terram sine patre vestro... ubi dicit glossa magna... motus horu inferioru subdunt diuine providentia... Præ Aug dicit 3. super Genesim ad litera... in qua providentia videmus caelestia superius ordina... inferioruq; terrestria luminaria, sideraq; fulgere... diei noctiq; vices agitari, aquis terra fundatam inter... atq; circumuolvi, acere altius super fundi, ar... bulla & animalia concipi & nasci, crescere, & decre... scere, occidere, & quicquid aliud in rebus interiori... naturali que motu geritur, ergo omnes motus infe... riorum corporum subduntur providentia diuine.

RESPON. Dicendum, quod cum idem sit primu principium rerum, & vltimus finis, eodẽ modo ali... qua progrediuntur a primo principio & ordinantur... in finem vltimu: in progressu aut rerum a principio... inuenimus, quod ea quæ sunt propinqua primo prin... cipio esse indeficientes habent: q̄ vero distant esse cor... ruptibile, vt dicitur in 2. de Generatione: vnde & in ordi... ne rerum ad finẽ, illa quæ sunt propinquissima fini... vltimo indeclinabiliter tenent ordinẽ ad finẽ: quæ... vero remota, quãdoq; ab illo ordine declinant: eadẽ... aut sunt propinqua & remota respectu princi... pij & finis. vnde incorruptibilia, sicut habet esse in... deficientes, ita nõquam declinat in suis actibus ab or... dine ad finem: sicut sunt corpora caelestia, quorum... motus nõquam a cursu naturali exorbitant. In cor... ruptilibus vero corporibus multi motus proueni... unt præter rectum ordinem ex defectu naturæ: vn... de Phil. in 11. Metaph. dicit, quod in ordine vniuersi... substantiæ incorruptibiles simulantur liberis in do... mo, qui semper operantur ad bonu domus: sed cor... ruptibilia corpora feruis & animalibus in domo, ... quorum actiones frequenter exeunt ab ordine gu... bernantis domum. Et pp hoc etiam Auic. dicit, qd̄... vltra orbem lunæ non est malum, sed solum in his... inferioribus: neque tamen isti actus deficientes a re... cto ordine in rebus inferioribus omnino sunt ex... tra ordinem providentiæ: dupliciter. n. aliqd̄ subest... ordini providentiæ, vno modo sicut ad quod aliqd̄... ordinatur: alio modo sicut aliqd̄, quod ad aliud or... dinatur, in ordine aut eorum, quæ sunt ad finẽ, oia

A nem alterius: non tñ hanc virtutẽ particularem ad hunc actũ particulare ordinavit, neque hunc parti... cularem defectũ ad hanc particularem vtilitatem. nos autẽ Deum perfecte cognoscere oia particula... ria dicimus: & iõ prædictũ providentiæ ordinẽ in sin... gularibus ponimus, etiã inquantum singularia sunt.

B AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa pro... cedit de providentia approbationis: sic. n. nihil pro... uidetur a Deo, nisi quod ab eo aliquo modo fit. vnde malum quod non est a Deo, nõ cadit sub pro... uidentia approbationis, sed concessionis tantum.

C AD SECUNDUM dicendũ, qd̄ quis cõtrarij motus nõ sint vnius ordinis specialis, sunt tñ vnius ordinis... generalis: sicut et diuersi ordines diuersorum artifi... ciorum, ordinantur in vno ordine ciuitatis vnius.

D AD TERTIUM dicendum, quod quãuis malum secundum quod exit ab agente proprio, sit in ordi... natum, & ex hoc per priuationem ordinis definiatur: tamen nihil prohibet quin a superiori agente... ordinetur, & sic sub providentia cadit.

E AD QUARTUM dicendũ, qd̄ quilibet prudẽs susti... net aliqd̄ paruũ malũ, ne impediatur magnũ bonũ: quodlibet autẽ particulare bonum est paruũ respec... tu boni alicuius naturæ vniuersalis, non posset autẽ... impediri malũ, quod ex aliquibus rebus provenit, nisi natura eorũ tolleret, quæ talis est, vt possit defi... cere, vel nõ deficere, & quæ alicui particulari nocu... mentum inferret: & tñ vniuerso quãdam pulchritu... dinẽ addit. & ideo Deus cũ sit prudentissimus, sua... providentia non prohibet mala: sed permittit vnũ... quodque agere secundũ quod natura eius requirit, vt enim dicit Dionys. 4. capite de Diuin. nomini... providentiæ non est natura perdere, sed saluare.

F AD QUINTUM dicendũ, qd̄ aliqd̄ bonũ est qd̄ non posset elici, nisi ex aliquo malo: sicut bonũ paciẽtiæ nõ nisi ex malo p̄secutionis elicitur, & bonũ poeni... tentiæ ex malo culpe: nec hoc impedit infirmitas ma... li respectu boni, quia hõĩ nõ eliciuntur ex malo quasi ex causa p̄ se, sed quasi per accidẽs & materialiter.

G AD SEXTUM dicendum, quod illud quod produ... citur oportet quod secundũ esse suum, habeat formam producentis: quia productio rei terminatur ad esse rei, vnde non potest esse malum, quod a bo... no actore productum est: sed providentia rem ordi... nat in finem, ordo autem in finem consequitur ad rei esse. & ideo nõ est impossibile aliquod malũ ordinari a bono in bonũ: sed impossibile est aliqd̄ a bono ordinari in malum, sicut. n. bonitas p̄ducit, inducit formã bonitatis in productis, ita boni... tas p̄uidetis inducit ordinẽ ad bonum in prouisis.

H AD SEPTIMUM dicendũ, qd̄ effectus accidentales in istis inferioribus p̄nt cõsiderari dupliciter, vno mo... do in ordine ad causas proximas, & sic multa casu... eueniunt. Alio modo in ordine ad causam primã, & sic nihil casu accidit in mundo, neque tñ sequitur, q̄ omnia necessario eueniant: quia effectus non se... quitur ex necessitate causas primas, sed proximas.

I AD OCTAVUM dicendum, quod illa quæ ex neces... sitate materiæ proueniunt, consequuntur naturas ordinatas in finem, & secundum hoc ipsa sub pro... uidentia etiam cadere possunt, quod non esset si omnia ex necessitate materiæ contingerent.

K AD NONUM dicendũ, qd̄ malum est contrariũ bo... no: nullũ autẽ cõtrariũ per se inducit ad suum con... trariũ: sed omnẽ cõtrariũ iducit ad sibi simile, sicut calidũ non inducit rem aliquã in frigiditatem, nisi per accidens: sed magis frigidum per calidum ad calidi... Quæst. disp. S. Tho. SS 2 tatem

Non procul a fine.

tatem reducitur, similiter, & nullus bonus ordinat aliquid in malum, sed potius ordinat in bonum.

In corp. art.

Ad x. dicendum, quod facere malum, ut ex dictis patet, nullo modo bonis competit, unde facere malum pro bono in homine repraesentabile est, hoc non contrariatur bonitati, & ideo permittit malum propter aliquod bonum inde eliciendum Deo attribuitur.

Ad xi. dicendum, quod quis videatur nobis, quod omnia equaliter bonis & malis accidant ex hoc, quod nescimus qua de causa divina providentia singula dispensat: non est tamen dubium qui in omnibus bonis & malis, quae eveniunt siue bonis, siue malis, sit recta ratio secundum quam divina providentia omnia ordinat. Et quia eam ignoramus, videtur nobis, quod inordinate & irrationabiliter eveniunt.

ARTICVLVS V.

Utrum actus humani providentia regantur.

1. par. q. 22. art. 2. Cap. 26. 28. & 29.

QUINTO quaeritur, utrum humani actus providentia regantur. Et videtur quod non, quia ut dicit Damasc. in 2. lib. quae in nobis sunt non providentiae sunt, sed sunt nostri lib. arb. sed actus humani dicuntur, qui sunt in nobis. ergo ipsi non cadunt sub divina providentia.

¶ 2. Præter. Eorum quae sub providentia cadunt, quanto aliqua sunt nobiliora, tanto digniori modo providentur: sed homo est nobilior insensibilibus creaturis, quae semper cursum suum tenent, nec exeunt a recto ordine, nisi raro: hominum autem actus frequenter a recto ordine deviant, ergo humani actus providentia non reguntur.

¶ 3. Præter. Malum culpae est maxime odibile Deo: sed nullus puidēs illud quod maxime ei displicet, permittit propter aliquid aliud, quia sic absentia illius alterius ei magis displiceret, ergo cum Deus permittat in humanis actibus mala culpae accidere, videtur quod humani actus providentia eius non regantur.

¶ 4. Præter. Illud quod dimittitur sibi non gubernat: sed Deus dimittit hominem in manu consilij sui, ut dicitur Eccl. 2. ergo humani actus providentia non reguntur.

¶ 5. Præter. Eccl. 9. dicitur, vidi neque velocitatem cursuum, neque fortitudo bellum: sed tempus casumque in omnibus, & loquitur de actibus humanis: ergo ut quod humani actus casu aguntur & non gubernentur providentia.

¶ 6. Præter. In his quae providentia aguntur diversa diversis attribuuntur: sed in rebus humanis eadem bonis & malis eveniunt. Eccl. 9. universa aequae eveniunt iusto & impio, bono & malo, ergo res humanae providentia non reguntur.

SED CONTRA, Matth. 10. dicitur. Vestri autem capilli omnes numerati sunt, ergo & minima in humanis actibus divina providentia ordinantur.

¶ 2. Præter. Punire & praemiare & praecipua dare, sunt providentiae actus, quia per huiusmodi quilibet provisor subditos suos gubernat: sed Deus haec omnia circa humanos actus agit, ergo humani actus divinae providentiae subdantur.

RESPON. Dicendum, quod sicut prius dictum est, quanto aliquid est propinquius primo principio, tanto nobilior sub ordine providentiae collocatur: inter omnia vero alia spirituales substantiae magis primo principio appropinquat, ut & eius imagine insignite dicitur, & ideo a divina providentia non solum consequuntur, quod sint provisae, sed etiam quod puidēat: & haec est causa, quare praedictae substantiae, habent suorum actuum electionem, non autem ceterae creaturae, quae sunt provisae tantum & non sunt providentes,

F providentia autem, cum respiciat ordinem in fine oportet quod fiat secundum regulam finis: & quia primis providens ipsemet est sicut providentiae finis, habet regulam providentiae sibi coniunctam: unde impossibile est ut ex parte ipsius alius defectus incidere possit in provisum ab ipso, & sic non est defectus in ipso, nisi ex parte provisorum: sed creaturae quibus providentia est communicata, non sunt fines suae providentiae: sed in alium finem ordinantur, scilicet Deum, unde ordinantur secundum quod rectitudinem suae providentiae et regula divina fortitudo. & inde est, quod in eorum providentia accidere potest defectus, non tamen ex parte provisorum, sed et ex parte providentium: secundum quod aliqua creatura magis inhaeret regulae primae providentiae, secundum hoc firmiorem rectitudinem habet ordo providentiae ipsius. Quod ergo homini creaturae deficere possunt in suis actibus & ipsae sunt causa suorum actuum, inde est quod eorum defectum rationem culpae habent, quod non erat de defectibus creaturarum incorruptibiles sunt, & secundum individua etiam individua sunt propter se provisae. & ideo defectus, qui in eis contingunt ordinantur in peccata vel similia, secundum quod eis competit, non autem solum secundum quod ad alia ordinantur. & inter has creaturas est homo, quia eius forma, scilicet anima est spiritualis creatura, a qua est radix humanorum actuum, & a qua corpus hominis ordinem ad immortalitatem habet, & ideo humani actus sub divina providentia cadunt hoc modo, quod ipsi provisores sunt suorum actuum & eorum defectus ordinantur secundum quod competit eisdem, non solum secundum quod competit aliis, sicut peccatum hominis ordinatur a Deo in bono eius, ut cum post peccatum resurgens humilior redierit, vel saltem in bono quod in ipso sit per divinam misericordiam, dum pro peccato punitur: sed defectus in aliis creaturis contingentes ordinantur solum in id, quod competit aliis, sicut corruptio huius ignis in generationem illius aeris, & ideo ad designandum hunc speciem providentiae modi, quo Deus actus humanos gubernat, dicitur sapientia secundo, cum reverentia disponit non.

G quod est magis bonum, & ideo magis vult praerogativam magis boni, quam absentiam minus mali: quod & absentia mali quoddam bonum est, ideo ad hoc quod aliqua bona maiora eliciantur, permittit aliquos quos in mala culpae cadere, quae maxime secundum genus sunt odibilia: quamvis unum eorum sit et magis odibile alio. unde ad medicinam vnius permittitur, quandoque cadere in aliud.

H humani actus sub divina providentia cadunt hoc modo, quod ipsi provisores sunt suorum actuum & eorum defectus ordinantur secundum quod competit eisdem, non solum secundum quod competit aliis, sicut peccatum hominis ordinatur a Deo in bono eius, ut cum post peccatum resurgens humilior redierit, vel saltem in bono quod in ipso sit per divinam misericordiam, dum pro peccato punitur: sed defectus in aliis creaturis contingentes ordinantur solum in id, quod competit aliis, sicut corruptio huius ignis in generationem illius aeris, & ideo ad designandum hunc speciem providentiae modi, quo Deus actus humanos gubernat, dicitur sapientia secundo, cum reverentia disponit non.

I ad primum ergo dicendum, quod verbum Damasceni non est intelligendum hoc modo quod omnia quae sunt in nobis, id est in electione nostra a divina providentia excludantur: sed quia non sunt per divinam providentiam ita determinata ad unum, sicut ea quae libertatem arbitrij non habent.

Ad secundum dicendum, quod res naturales insensibiles providentur solum a Deo, & ideo ibi non potest accidere defectus ex parte providentis, sed solummodo ex parte provisorum: humani autem actus possunt habere defectum ex parte providentiae inventum, & ideo plures defectus & inordinationes inveniunt in humanis actibus, quam in naturalibus actibus. Et tamen hoc quod non habet providentiam suorum actuum ad nobilitatem eius pertinet, unde multipliciter defectuum non impedit, quin homo nobiliorem gradum sub divina providentia teneat.

Ad tertium dicendum, quod Deus plus amaret quod est magis bonum, & ideo magis vult praerogativam magis boni, quam absentiam minus mali: quod & absentia mali quoddam bonum est, ideo ad hoc quod aliqua bona maiora eliciantur, permittit aliquos quos in mala culpae cadere, quae maxime secundum genus sunt odibilia: quamvis unum eorum sit et magis odibile alio. unde ad medicinam vnius permittitur, quandoque cadere in aliud.

AD QVARTVM dicēdū, quod Deus dimisit hominē in manu cōsiliij sui, in quātum constituit eū, propriōrū actuum prouisorum: sed tñ prouidentia hominis de suis actibus, non excludit diuinam prouidentiam de eisdem, sicut neq; uirtutes actiōe creaturarum excludunt uirtutem actiōum diuinam.

AD QVINTVM dicēdum, q̄ quāuis multa in humanis actibus casu eueniant, si considerent inferiorē causā, nihil tñ casu euenit, si consideret diuinā prouidentia quā omnibus praeeminet: hoc ēt quod tam multa in humanis actibus accidunt, quorū cōtraria debent accidere, quod v̄f consideratis inferioribus causis, ostendit quod v̄f diuina prouidentia gubernantur, ex qua contingit quod frequenter potentiores succumbunt: ostenditur enim per hoc quod victor magis est ex diuina prouidentia, quam ex humana uirtute, & similiter est de alijs.

AD SEXTVM dicēdū, q̄ quāuis videat nobis q̄ oia & qualiter bonis & malis accidat ex hoc, q̄ nescimus qua de cā diuina prouidentia singula dispēdit, nō est tñ dubiū quin in oībus bonis & malis, q̄ eueniunt siue bonis siue malis, sit recta rō fm quā diuina prouidentia oia ordinat. Et quia eam ignoramus, videtur nobis quod inordinate & irrationaliter eueniant, sicut si aliquis intraret officinam fabri, videret ei quod instrumenta fabrilia essent inutiliter multiplicata, si nesciret rationem vtrū vnquoque, quorum tamen multiplicatio ex causā rationabili apparet ei, qui uirtutem artis intuetur.

ARTICVLVS VI.

Utrum animalia bruta, & eorum actus diuinae prouidentiae subdantur.

SEXTO quaeritur, utrum animalia bruta & eorū actus diuinae prouidentiae subdantur. Et videtur quod non: quia 1. Cor. 9. dicitur. Non est Deo cura de bobus. ergo neq; de alijs brutis, eadem ratione. ¶ 2. Prax. Abachuc. 1. dī. Numquid facies homines quasi pilces maris? & sunt uerba prophetae cōquerētis de p̄urbatione ordinis, quae v̄f in humanis actibus accidere. ergo v̄f quod actus irrationaliū creaturarum diuina prouidentia non gubernantur.

¶ 3. Prax. Si homo sine culpa puniret, & p̄na in eius bonum nō cederet, nō v̄f quod res humanae prouidentia gubernarent: sed in brutis animalibus nō est culpa, neq; hoc quod quandoq; occiduntur in eorum bonum ordinatur, quia nullū est praeuium eis post mortem. ergo eorū uita prouidentia nō regit̄.

¶ 4. Prax. nihil regitur Dei prouidentia, nisi quod ordinatur ad finem, quem ipse intendit, qui non est aliud quam ipse Deus: sed bruta non possunt peruenire ad participationem Dei, cum non sint capacia beatitudinis. ergo uidetur quod diuina prouidentia non gubernentur.

SED CONTRA est, quod dī Matth. 10. q̄ vnus ex passeribus nō cadit super terram sine patre caelesti.

¶ 2. Prax. Bruta animalia sunt digniora alijs insensibilibus creaturis: sed alia creatura cadunt sub diuina prouidentia, & etiam omnes actus ipsarum, ergo & multo magis bruta.

RESPON. Dicēdum, quod circa hoc duplex fuit error. Quidā n. dixerunt, quod animalia bruta non gubernantur prouidentia, nisi inquantū participāt naturam speciei, quae est a Deo prouisa & ordinata: & ad hunc prouidentiae modū referuntur oia, q̄ in sacra scriptura inueniuntur, quae videtur importare prouidentiam Dei circa bruta, sicut illud. Qui dat iumentis escam ipsorum &c. & iterum Catuli leonū

A rugietes &c. & multa huiusmodi: sed hic error maximam imperfectionē Deo tribuit. nō enim potest esse, ut sciat singulares actus brutorum animalū, & eos non ordinet, cum sit summe bonus & bonitatem suam per hoc in omnia diffundens. vnde praedictus error derogat diuinae sciētiae subtrahens ei ordinationem particularium, in quantum sunt particularia. Vnde alij dixerunt, quod brutorum actus sub prouidentia cadunt & eodem modo sicut actus rationalium, ut nullum malum in eis accidere patiantur, quod non ordinet in bonū ipsorum. Sed hoc etiam longe est a ratione: non n. debetur p̄na, vel premium, nisi ei, qui habet liberum arbitriū. Et ideo dicēdū, quod bruta & omnes eorum actus cadūt etiam in singulari sub diuina prouidentia: non tamē eo modo, quo homines & eorū actus, quia de hominibus etiam in singulari est prouidentia propter se: sed singularia brutorum non prouident nisi pp aliud, sicut & de alijs creaturis corruptibilibus dictum est. Et ideo malum, quod in bruto accidit, nō ordinatur in bonū eius, sed in bonum alterius, sicut mors aīnj ordinatur in bonum leonis, vel lupi: sed occisio hominis, qui a leone occiditur, non solum ad hoc ordinatur, sed principaliter ad p̄nā eius, vel augmentum meriti, quod per patientiam crescit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Apostolus non intendit vniuersaliter a cura diuina bruta mouere: sed quod Deus non hoc modo curat de brutis, quod propter bruta det homini legem, scilicet, ut eis bene faciat, vel ab occasione eorū abstineat: quia bruta in vltimū hominum facta sunt. vnde non sunt propter se prouisa, sed propter hominem.

AD SECVNDVM dicendum, quod in piscibus & brutis animalibus Deus hoc ordinavit, ut potentiora infirmiora subijciant absque alicuius demeriti, vel meriti consideratione: sed solummodo ad cōseruationem boni naturae. Et ideo admiratur propheta si hoc modo etiam res humanae gubernentur, quod est inconueniens.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ in rebus humanis alius ordo prouidentiae requiritur, quā in brutis: vnde si ille ordo solus quo bruta ordinantur, in rebus humanis esset, res humanae improuise viderentur: sed tamen ille ordo sufficit ad prouidentia brutorum.

AD QVARTVM dicēdū, q̄ omnīū creaturarū ipse Deus est finis: sed diuersimode. quarundā n. creaturarum dī esse finis in quātum participant aliquid de Dei similitudine, & hoc est cōmune omnibus creaturis: quarundam vero est finis hoc modo, quod ipse creaturae pertingunt ad ipsum Deum per suam operationem, & hoc est solum creaturarum rationalium, quae possunt ipsum Deum cognoscere & amare, in quo eorum beatitudo consistit.

ARTICVLVS VII.

Utrum peccatores diuina prouidentia regantur.

SEPTIMO quaeritur, utrum peccatores diuina prouidentia regantur. Et videtur quod non, quia illud quod sibi relinquitur, non gubernatur ab alio: sed mali sibi relinquitur. Psal. 80. Dimisit eos secundū desideria cordis eorū &c. ergo mali per prouidentiam non gubernantur.

¶ 2. Prax. Ad prouidentia, qua Deus homines gubernat, pertinet, q̄ eis angelorum custodia adhibeat: sed angeli custodientes quandoque homines relinquunt, ex quorū voce hī Hier. 6. curauimus Babilonem & nō est curata. derelinquamus ergo eam. ergo mali diuina prouidentia non gubernantur.

Quaest. disp. S. Tho. SS 3 ¶ 3 Prax.

x.p. q. 11. ar. 2. r. 2.

Art. 5. huius quaest.

1. q. 11. art. 2.

¶ 3 Præf. Illud qd dat bonis in præmiū, nō cōuenit malis: sed hoc bonis i pmiū re pmitit, q a Deo gubernent. Pl. 34. Oculi Dñi sup iustos &c. ergo &c.

SED CONTRA, Nullus punit iuste eos qui nō sunt de suo regimine: sed Deus iuste punit malos pro his in qbus peccant. ergo ipsi eius regimini subduntur.

RESPON. dicendum, quod diuina providentia se extendit ad homines dupliciter, vno modo in quantum ipsi prouidentur, alio modo in quantum ipsi prouidentes fiunt. Ex hoc autem, q prouidendo deficiunt, vel rectitudinē seruant, boni vel mali dicunt: ex hoc autē quod prouidentur a Deo, eis bona vel mala præstātur, & fm quod ipsi diuersimode se habēt in prouidendo diuersimode, puidet eis a Deo. Si autē rectū ordinē in prouidēdo seruant, & in eis diuina providentia ordinē seruat cōgruū humanæ dignitati, vt. Cnihil eis eueniat quod in eorū bonum non cedat, & quod oīa quæ eis proueniunt, eos in bonū promoueat, secundū illud quod dñ R om. 8. Diligentibus Deū oīa cooperantur in bonū: si autē prouidendo ordinem non seruant quod congruit creaturæ rōnali, sed prouideant fm modū brutorum animalū, & diuina providentia de eis ordinabit fm ordinē, qui brutis cōpetit, vt. sea, quæ in eis, vel bona vel mala sunt, non ordinentur in eorū bonum proprium, sed in bonum aliorum, secundū qd in Psal. 48. dñ homo cum in honore esset non intellexit &c. Ex hoc patet quod altiori modo diuina providentia gubernat bonos, quam malos, mali. n. dum ab vno ordine prouidentia exeunt, vt. f. Dei voluntatē non faciunt, in alium ordinem dilabuntur, vt. f. de eis diuina voluntas fiat: sed boni quārum ad vitrumque sunt in recto ordine prouidentia.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd secundū hoc dñ Deus derelinquere malos, nō qd oīno sint ab eis prouidentia alieni: sed qd eorū actus nō ordinat in eorū promotionem, & præcipue quantum ad reprobos.

AD SECUNDUM dicendum, quod angeli qui sunt deputati hominibus ad custodiam, numquam totaliter hominem dimittunt: sed dicuntur dimittere in quantum ex iusto Dei iudicio permittunt eum cadere in culpam vel pœnam.

AD TERTIUM dicendum, quod specialis modus providentia reprimittitur bonis in præmium, & hoc non competit malis, vt dictum est.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum uniuersa corporalis creatura diuina providentia gubernetur, media angelica creatura.

1. par. q. 22. art. 3. Et q. 110. art. 1.

34. moral. ca. pit. 26. ante med.

Cap. 29. non remote a prin.

Lib. 4. de sacra. part. 2. cap. 9.

¶ OCTAVO queritur, vtrum tota corporalis creatura gubernetur prouidentia diuina mediāte angelica creatura. Et vñ quod non, quia Iob. 34 dicit, Quem cōstituit aliū super terrā, aut quē posuit sup orbem, quem fabricatus est: super quo dicit Gregorius, mundū quippe p semetipsum regit, quē per seipsum fabricatus est, vel condidit. ergo Deus non gubernat corporale creaturam mediāte spiritali.

¶ 2 Præf. Damas. dicit 2. lib. qd nō est cōueniēs aliū esse factore & aliū gubernatore: sed solus Deus est factor corporaliū creaturarum immediate. ergo & ipse corporales creaturas sine medio gubernat.

¶ 3 Præf. Hug. de sancto Victore dicit in lib. de Sacra. quod diuina prouidentia est eius prædestinatio, quæ est summa sapiētia & summa bonitas: sed summum bonum, siue summa sapientia nulli communicatur. ergo nec prouidentia. non ergo mediātibz creaturis spiritalibus prouidet corporalibus.

¶ 4 Præf. Secundū hoc corporales creaturæ regun

tur prouidentia quod ordinantur in finem per suas naturales operationes quæ consequuntur naturas determinatas ipsorū. Cū igitur a spiritalibus creaturis non sint naturæ determinatæ naturalium corporum, sed a Deo immediatæ, videtur quod non regantur mediātibz substantijs spiritalibus.

¶ 5 Præf. Aug. 8. super Gen. ad literā distinguitur duplicem operationē prouidentia: quarum vna est naturalis, alia voluntaria: & dñ, quod naturalis est, quæ hgnis & herbis dat incrementum: voluntaria uero est, quæ est per angelorum & hominum opera, & sic patet quod omnia corporalia naturalis prouidentia operatione reguntur. non ergo gubernantur mediātibz angelis, quia sic esset prouidentia voluntaria.

¶ 6 Præf. Illud quod attribuitur aliī rōne siue dignitatē, non conuenit ei quod similem dignitatē nō habet: sed sicut dicit Hiero. magna est dignitas annularum, vt vnaquaque habeat angelum ad suam custodiam deputatum, hæc autem dignitas in corporalibus creaturis non inuenitur. ergo nō sunt committæ prouidentia & ordinationi & angelorum.

¶ 7 Præf. Horū corporaliū effectus & debiti cunctis frequēter impediuntur: sed hoc non esset si mediātibz angelis gubernarentur: quia aut defectus illi acciderent eis volentibus, quod esse non potest, cum essent ad contrarium constituti, scilicet ad gubernandum naturas in suo debito ordine: aut acciderent eis nolentibus, quod iterum esse non potest: quia beati non essent, si aliquid eis nolentibus accideret.

¶ 8 Præf. Quāto aliqua creatura est nobilior & potentior, tanto habet perfectiorē effectū: cause autē maiores tales effectus produciunt quod possunt cōferuari in esse, etiam remota operatione cause pæcēris: sicut cultellus remota operatione: non ergo multo fortius effectus diuini per se ipsos habere possunt absque alterius cause producente operatione, & ideo non indigent p angelos gubernari.

¶ 9 Præf. Diuina bonitas ad suam manifestatōem totum condidit vniuersum, fm illud Pron. 16. Vniuersa pp semetipsum operatus est Dñs, magis autē manifestatur diuina bonitas, ut dicit Dion. in diuinitate naturarum, quam in numerositate earū q causam naturam habent, & pp hoc ē non facit oēs creaturas rōnales vel per se existentes: sed quādam rōnales & quādam per se existentes: & alias existētē in alio, sicut accidentia. ergo vs quod ad maiorem sui manifestatōem non solum condidit creaturas quæ indigēt alieno regimine: sed etiam aliquas quæ nullo regimine indigent: & sic idem quod prius.

¶ 10 Præf. Duplex est creaturæ actus, scilicet primus & secundus, primus autem est forma & esse quod forma dat, quo forma dicitur primo primus, & esse secundo primus: secundus autē actus est operatio: sed res corporales secundum actum primum sunt immediate a Deo. ergo & actus secundus immediate causantur a Deo: sed nullus gubernat aliquid nisi in quantum est causa operationis eius aliquo modo. ergo huiusmodi corporalia non gubernantur mediātibz spiritalibus.

¶ 11 Præf. Duplex est modus gubernationis, vna per influentiam luminis, siue cognitiois, sicut magister regit scholas & rector ciuitatem: alius per influentiam motus, sicut gubernator nauim: sed spiritalis creaturæ non gubernant creaturas corporales per influentiam luminis receptam siue cognitionis: similiter nec per influentiam motus, quia motus uens oportet esse cōiunctum mobili, vt phisicū.

Phyſi. ſubſtantiæ aut ſpirituales his corporalibus nõ sunt cõiuncte. ergo nõ eis mediãtibus gubernãtur. ¶ 12. Præt. Secundu Aug. Deus mundum ſimul crea uit ſecundum omnes partes ſuas perfectum, vt in hoc oſtendatur magis eius potentia: ſed ſimiliter magis commendabilis eſſe oſtenderetur eius providentia, ſi omnia immediate gubernaret. ergo non gubernat corporalia mediãtibus ſpirituãlibus. ¶ 13. Præt. Boetius in lib. 3. de Conſola. dicit. Deus per ſe ſolum cuncta diſponit. non ergo corporalia diſponuntur per ſpirituãlia.

SED CONTRA eſt, quod Greg. dicit in 4. Dialo. In hoc mundo viſibili nihil niſi per creaturam inuilibilem diſponi poteſt.

¶ 2. Præt. Aug. dicit in 3. de Trin. omnia corporalia quodam ordine per ſpiritum vitæ reguntur.

¶ 3. Præt. Aug. in lib. 83. Quæſtionũ dicit, quod Deus quædã facit per ſeipſum, ſicut illuminare animas & beatificare eas, alia per ſeruientem ſibi creaturã intergerimis legibus pro meritis ordinatã vſque ad paſſerum adminiſtrationem, & vſque ad ſeni odorem & vſque ad numerum capillorum noſtrorum diuina prouidentia procedere: ſed creatura adminiſtrã integerrimis legibus, ordinata eſt creatura angelica. ergo Deus per eam gubernat corporalia.

¶ 4. Præt. Num. 22. ſuper illud Balaã ſurrexit mane & ſtrata &c. dicit Orige. in gl. opus eſt mũdo angelis. qui ſuper beſtias ſunt & præſunt aſialium natiuitati, virgultorũ plantarum & ceterorum incrementis.

¶ 5. Præt. Hugo de ſancto Victore dicit, quod miniſterio angelorum nõ ſolum uita humana regitur: ſed etiam ea quæ ad uitam hominum ordinatur: ſed omnia corporalia ſunt ad hominem ordinata. ergo omnia gubernantur mediãtibus angelis.

¶ 6. Præt. In oibus coordinatis adinuicẽ prima agit in poſteriora, & non econuerſo: ſed ſubſtantiæ ſpirituales ſunt priores corporalibus, utpote primo principio ppinquiores. ergo per actiones ſpirituãlium gubernantur corporales, & non econuerſo.

¶ 7. Præt. Homo dicitur minor mũdus quia aia hoc modo regit corpus quo Deus vniuerſum, in quo etiã anima præ angelis eſt ad imaginem Dei: ſed anima noſtra corpus gubernat mediãtibus quibusdã ſpirituãlibus, qui ſunt quidem ſpirituales reſpectu corporis, ſed corporales reſpectu animæ. ergo & Deus regit creaturas corporales mediãtibus ſpirituãlibus.

¶ 8. Præt. Aia noſtra quaſdã operationes immediate exercet, ſicut intelligere & uelle, quaſdã uero mediãtibus corporeis instrumentis, ſicut operationes aia ſenſibilis & uegetabilis, & Deus quaſdã operationes exercet immediate: ſicut beatificare aias & illa quæ agit in ſubſtantijs ſummis. ergo aliqua operationes eius erũt in infimis ſubſtantijs mediãtibus ſupremis.

¶ 9. Præt. Prima cã nõ aufert operationẽ ſuã a ſecũda cã, ſed fortificat eã ut patet ex hoc quod in lib. de Cauſis dicitur: ſed ſi Deus immediate oia gubernaret, tunc ſecundæ cauſæ nullã operationem habere poſſent. ergo Deus gubernat inferiora p ſuperiora.

¶ 10. Præt. In vniuerſo eſt, aliqd rectũ & nõ regens, ſicut ultima corporum aliquid etiam non rectum: ſed regens, ſcilicet Deus. ergo aliquid eſt regens & rectũ, quod eſt mediũ inter utraq; ergo Deus mediãtibus creaturis ſuperioribus regit inferiores.

RESPON. Dicẽdũ, quod cã productionis rerum in eſſe eſt diuina bonitas, ut Diony. & Aug. dicunt. Voluit enim Deus perfectionem ſuã bonitatis ſm quod poſſibile eſt, creaturẽ alteri cõmunicare: diuina autẽ bonitas duplicẽ habet perfectionẽ, vnã ſm ſe prout. ſonnem perfectionẽ ſupereminenter in ſe cõtinet: aliã, put inſluit in res, ſecundũ. ſ. quod eſt cauſa rerum: vnde & diuina bonitati congruebat, vt vtraq; creaturã cõicaretur: vt. ſ. res creata nõ ſolum a diuina bonitate haberet quod eſſet, & bona eſſet: ſed etiam quod alij eſſet, & bonitatem largiret. ſicut etiã ſol per diſtufionẽ rãdiorũ ſuorum non ſolũ facit corpora illuminata, ſed etiã illuminantia: hoc tñ ordine ſeruato, vt illa, quæ magis ſunt ſoli cõformiora plus de lumine recipiant, ac per hoc nõ ſolũ ſufficienter ſibi, ſed etiã ad influendum alij. Vnde & in ordine vniuerſi creaturæ ſuperiores ex influẽtia diuine bonitatis habent non ſolum quod in ſeipſis bonæ ſunt, ſed etiam quod ſint cauſa bonitatis aliorũ, quæ extremũ modũ participationis diuina bonitatis habẽt, quam. ſ. participant ad hoc ſolũ vt ſint, nõ vt alia cauſent: & inde eſt, quod ſemper agens eſt honorabilius patiente, vt Aug. dicit & Philoſ. Inter ſuperiores autem creaturas maxime propinque ſunt Deo creaturæ rãnales, quæ ad Dei ſimilitudinẽ ſunt, viuunt, & intelligunt, vñ eis nõ ſolũ a diuina bonitate cõferret, vt ſuper alia inſtuant, ſed et vt eundẽ modũ influendi retineant, quo inſluit Deus. ſ. per volũtatem, & nõ per neceſſitatem naturæ: vnde omnes inferiores creaturas gubernat, & per creaturas ſpirituales, & per creaturas corporales digniores: ſed p creaturas corporales hoc modo prouidet, quod eas non facit prouidentes ſed agentes tñ, per ſpirituales autem hoc modo prouidet quod eas prouidentes facit: ſed in creaturis etiã rãnalibus ordo inuenitur. vltimũ. n. gradũ in eis rãnales animæ tenẽt, & earũ lumen eſt obũbratũ reſpectu luminis, quod eſt in angelis: vnde & particularẽ cognitionẽ habẽt, vt dicit Diony. & inde eſt, quod eorũ prouidẽtia coarctatur ad pauca, ſad res humanas, & ad ea, quæ in vſum vitæ humanæ venire poſſunt: ſed prouidentia angelorum vniuerſalis eſt, & extenditur ſuper oẽs creaturas corporales: & ideo tam a ſanctis quæ a Philoſophis dicitur, quod oia corporalia mediãtibus angelis a diuina prouidẽtia reguntur, vel gubernantur. in hoc tñ oportet nos a Philoſophis diſſerre, quod quidã eorũ ponunt angelorũ prouidẽtia nõ ſolũ adminiſtrari corporalia, ſed et creata eſſe, quod eſt a ſide alienum. Vnde oportet ponere ſecundum ſanctorũ ſententias, quod adminiſtrantur mediãtibus angelis hmoi corporalia, per viã motus tantum, ſcilicet in quantum mouent ſuperiora corpora, ex quorum motibus cauſantur inferiorum corporum motus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dicitio excluſiua non excludit ab operatione instrumentũ, ſed aliud principale agens: vt ſi dicatur hic faber cultellum facit, non excluditur operatio martelli, ſed alterius fabrici, ita etiam quod dicitur quod Deus per ſe mundũ gubernat, non excludit operationem inferiorũ cauſarũ quibus quaſi instrumentis Deus agit: ſed excluditur regimen alterius principaliter agentis.

AD SECUNDUM dicẽdũ, quod gubernatio rei pmet ad ordinẽ eius in finẽ: ordo autẽ rei ad finẽ pſupponit eius eſſe: ſed eſſe nihil aliud pſupponit: & ideo creatio, ſecundũ quã res ad eſſe deductæ ſunt, eſt illius ſolius cauſa quæ nullã aliã pſupponit: ſed gubernatio pot eſſe illarũ cauſarũ, quæ alias pſupponunt: & ideo non oportet quod Deus mediãtibus aliis quibus creauerit, quibus mediãtibus gubernat.

AD TERTIUM dicẽdũ, quod illa quæ a Deo in creaturis recipiuntur, non poſſunt eſſe in creaturis eo modo. Quæſt. diſp. S. Tho. SS 4 do.

Cõ. 10. 10. 2. Phyi. ſubſtantiæ aut ſpirituales his corporalibus nõ sunt cõiuncte. ergo nõ eis mediãtibus gubernãtur. ¶ 12. Præt. Secundu Aug. Deus mundum ſimul crea uit ſecundum omnes partes ſuas perfectum, vt in hoc oſtendatur magis eius potentia: ſed ſimiliter magis commendabilis eſſe oſtenderetur eius providentia, ſi omnia immediate gubernaret. ergo non gubernat corporalia mediãtibus ſpirituãlibus. ¶ 13. Præt. Boetius in lib. 3. de Conſola. dicit. Deus per ſe ſolum cuncta diſponit. non ergo corporalia diſponuntur per ſpirituãlia. SED CONTRA eſt, quod Greg. dicit in 4. Dialo. In hoc mundo viſibili nihil niſi per creaturam inuilibilem diſponi poteſt. ¶ 2. Præt. Aug. dicit in 3. de Trin. omnia corporalia quodam ordine per ſpiritum vitæ reguntur. ¶ 3. Præt. Aug. in lib. 83. Quæſtionũ dicit, quod Deus quædã facit per ſeipſum, ſicut illuminare animas & beatificare eas, alia per ſeruientem ſibi creaturã intergerimis legibus pro meritis ordinatã vſque ad paſſerum adminiſtrationem, & vſque ad ſeni odorem & vſque ad numerum capillorum noſtrorum diuina prouidentia procedere: ſed creatura adminiſtrã integerrimis legibus, ordinata eſt creatura angelica. ergo Deus per eam gubernat corporalia. ¶ 4. Præt. Num. 22. ſuper illud Balaã ſurrexit mane & ſtrata &c. dicit Orige. in gl. opus eſt mũdo angelis. qui ſuper beſtias ſunt & præſunt aſialium natiuitati, virgultorũ plantarum & ceterorum incrementis. ¶ 5. Præt. Hugo de ſancto Victore dicit, quod miniſterio angelorum nõ ſolum uita humana regitur: ſed etiam ea quæ ad uitam hominum ordinatur: ſed omnia corporalia ſunt ad hominem ordinata. ergo omnia gubernantur mediãtibus angelis. ¶ 6. Præt. In oibus coordinatis adinuicẽ prima agit in poſteriora, & non econuerſo: ſed ſubſtantiæ ſpirituales ſunt priores corporalibus, utpote primo principio ppinquiores. ergo per actiones ſpirituãlium gubernantur corporales, & non econuerſo. ¶ 7. Præt. Homo dicitur minor mũdus quia aia hoc modo regit corpus quo Deus vniuerſum, in quo etiã anima præ angelis eſt ad imaginem Dei: ſed anima noſtra corpus gubernat mediãtibus quibusdã ſpirituãlibus, qui ſunt quidem ſpirituales reſpectu corporis, ſed corporales reſpectu animæ. ergo & Deus regit creaturas corporales mediãtibus ſpirituãlibus. ¶ 8. Præt. Aia noſtra quaſdã operationes immediate exercet, ſicut intelligere & uelle, quaſdã uero mediãtibus corporeis instrumentis, ſicut operationes aia ſenſibilis & uegetabilis, & Deus quaſdã operationes exercet immediate: ſicut beatificare aias & illa quæ agit in ſubſtantijs ſummis. ergo aliqua operationes eius erũt in infimis ſubſtantijs mediãtibus ſupremis. ¶ 9. Præt. Prima cã nõ aufert operationẽ ſuã a ſecũda cã, ſed fortificat eã ut patet ex hoc quod in lib. de Cauſis dicitur: ſed ſi Deus immediate oia gubernaret, tunc ſecundæ cauſæ nullã operationem habere poſſent. ergo Deus gubernat inferiora p ſuperiora. ¶ 10. Præt. In vniuerſo eſt, aliqd rectũ & nõ regens, ſicut ultima corporum aliquid etiam non rectum: ſed regens, ſcilicet Deus. ergo aliquid eſt regens & rectũ, quod eſt mediũ inter utraq; ergo Deus mediãtibus creaturis ſuperioribus regit inferiores. RESPON. Dicẽdũ, quod cã productionis rerum in eſſe eſt diuina bonitas, ut Diony. & Aug. dicunt. Voluit enim Deus perfectionem ſuã bonitatis ſm quod poſſibile eſt, creaturẽ alteri cõmunicare: diuina autẽ bonitas duplicẽ habet perfectionẽ, vnã ſm ſe prout. ſonnem perfectionẽ ſupereminenter in ſe cõtinet: aliã, put inſluit in res, ſecundũ. ſ. quod eſt cauſa rerum: vnde & diuina bonitati congruebat, vt vtraq; creaturã cõicaretur: vt. ſ. res creata nõ ſolum a diuina bonitate haberet quod eſſet, & bona eſſet: ſed etiam quod alij eſſet, & bonitatem largiret. ſicut etiã ſol per diſtufionẽ rãdiorũ ſuorum non ſolũ facit corpora illuminata, ſed etiã illuminantia: hoc tñ ordine ſeruato, vt illa, quæ magis ſunt ſoli cõformiora plus de lumine recipiant, ac per hoc nõ ſolũ ſufficienter ſibi, ſed etiã ad influendum alij. Vnde & in ordine vniuerſi creaturæ ſuperiores ex influẽtia diuine bonitatis habent non ſolum quod in ſeipſis bonæ ſunt, ſed etiam quod ſint cauſa bonitatis aliorũ, quæ extremũ modũ participationis diuina bonitatis habẽt, quam. ſ. participant ad hoc ſolũ vt ſint, nõ vt alia cauſent: & inde eſt, quod ſemper agens eſt honorabilius patiente, vt Aug. dicit & Philoſ. Inter ſuperiores autem creaturas maxime propinque ſunt Deo creaturæ rãnales, quæ ad Dei ſimilitudinẽ ſunt, viuunt, & intelligunt, vñ eis nõ ſolũ a diuina bonitate cõferret, vt ſuper alia inſtuant, ſed et vt eundẽ modũ influendi retineant, quo inſluit Deus. ſ. per volũtatem, & nõ per neceſſitatem naturæ: vnde omnes inferiores creaturas gubernat, & per creaturas ſpirituales, & per creaturas corporales digniores: ſed p creaturas corporales hoc modo prouidet, quod eas non facit prouidentes ſed agentes tñ, per ſpirituales autem hoc modo prouidet quod eas prouidentes facit: ſed in creaturis etiã rãnalibus ordo inuenitur. vltimũ. n. gradũ in eis rãnales animæ tenẽt, & earũ lumen eſt obũbratũ reſpectu luminis, quod eſt in angelis: vnde & particularẽ cognitionẽ habẽt, vt dicit Diony. & inde eſt, quod eorũ prouidẽtia coarctatur ad pauca, ſad res humanas, & ad ea, quæ in vſum vitæ humanæ venire poſſunt: ſed prouidentia angelorum vniuerſalis eſt, & extenditur ſuper oẽs creaturas corporales: & ideo tam a ſanctis quæ a Philoſophis dicitur, quod oia corporalia mediãtibus angelis a diuina prouidẽtia reguntur, vel gubernantur. in hoc tñ oportet nos a Philoſophis diſſerre, quod quidã eorũ ponunt angelorũ prouidẽtia nõ ſolũ adminiſtrari corporalia, ſed et creata eſſe, quod eſt a ſide alienum. Vnde oportet ponere ſecundum ſanctorũ ſententias, quod adminiſtrantur mediãtibus angelis hmoi corporalia, per viã motus tantum, ſcilicet in quantum mouent ſuperiora corpora, ex quorum motibus cauſantur inferiorum corporum motus. AD PRIMUM ergo dicendum, quod dicitio excluſiua non excludit ab operatione instrumentũ, ſed aliud principale agens: vt ſi dicatur hic faber cultellum facit, non excluditur operatio martelli, ſed alterius fabrici, ita etiam quod dicitur quod Deus per ſe mundũ gubernat, non excludit operationem inferiorũ cauſarũ quibus quaſi instrumentis Deus agit: ſed excluditur regimen alterius principaliter agentis. AD SECUNDUM dicẽdũ, quod gubernatio rei pmet ad ordinẽ eius in finẽ: ordo autẽ rei ad finẽ pſupponit eius eſſe: ſed eſſe nihil aliud pſupponit: & ideo creatio, ſecundũ quã res ad eſſe deductæ ſunt, eſt illius ſolius cauſa quæ nullã aliã pſupponit: ſed gubernatio pot eſſe illarũ cauſarũ, quæ alias pſupponunt: & ideo non oportet quod Deus mediãtibus aliis quibus creauerit, quibus mediãtibus gubernat. AD TERTIUM dicẽdũ, quod illa quæ a Deo in creaturis recipiuntur, non poſſunt eſſe in creaturis eo modo. Quæſt. diſp. S. Tho. SS 4 do.

B na autẽ bonitas duplicẽ habet perfectionẽ, vnã ſm ſe prout. ſonnem perfectionẽ ſupereminenter in ſe cõtinet: aliã, put inſluit in res, ſecundũ. ſ. quod eſt cauſa rerum: vnde & diuina bonitati congruebat, vt vtraq; creaturã cõicaretur: vt. ſ. res creata nõ ſolum a diuina bonitate haberet quod eſſet, & bona eſſet: ſed etiam quod alij eſſet, & bonitatem largiret. ſicut etiã ſol per diſtufionẽ rãdiorũ ſuorum non ſolũ facit corpora illuminata, ſed etiã illuminantia: hoc tñ ordine ſeruato, vt illa, quæ magis ſunt ſoli cõformiora plus de lumine recipiant, ac per hoc nõ ſolũ ſufficienter ſibi, ſed etiã ad influendum alij. Vnde & in ordine vniuerſi creaturæ ſuperiores ex influẽtia diuine bonitatis habent non ſolum quod in ſeipſis bonæ ſunt, ſed etiam quod ſint cauſa bonitatis aliorũ, quæ extremũ modũ participationis diuina bonitatis habẽt, quam. ſ. participant ad hoc ſolũ vt ſint, nõ vt alia cauſent: & inde eſt, quod ſemper agens eſt honorabilius patiente, vt Aug. dicit & Philoſ. Inter ſuperiores autem creaturas maxime propinque ſunt Deo creaturæ rãnales, quæ ad Dei ſimilitudinẽ ſunt, viuunt, & intelligunt, vñ eis nõ ſolũ a diuina bonitate cõferret, vt ſuper alia inſtuant, ſed et vt eundẽ modũ influendi retineant, quo inſluit Deus. ſ. per volũtatem, & nõ per neceſſitatem naturæ: vnde omnes inferiores creaturas gubernat, & per creaturas ſpirituales, & per creaturas corporales digniores: ſed p creaturas corporales hoc modo prouidet, quod eas non facit prouidentes ſed agentes tñ, per ſpirituales autem hoc modo prouidet quod eas prouidentes facit: ſed in creaturis etiã rãnalibus ordo inuenitur. vltimũ. n. gradũ in eis rãnales animæ tenẽt, & earũ lumen eſt obũbratũ reſpectu luminis, quod eſt in angelis: vnde & particularẽ cognitionẽ habẽt, vt dicit Diony. & inde eſt, quod eorũ prouidẽtia coarctatur ad pauca, ſad res humanas, & ad ea, quæ in vſum vitæ humanæ venire poſſunt: ſed prouidentia angelorum vniuerſalis eſt, & extenditur ſuper oẽs creaturas corporales: & ideo tam a ſanctis quæ a Philoſophis dicitur, quod oia corporalia mediãtibus angelis a diuina prouidẽtia reguntur, vel gubernantur. in hoc tñ oportet nos a Philoſophis diſſerre, quod quidã eorũ ponunt angelorũ prouidẽtia nõ ſolũ adminiſtrari corporalia, ſed et creata eſſe, quod eſt a ſide alienum. Vnde oportet ponere ſecundum ſanctorũ ſententias, quod adminiſtrantur mediãtibus angelis hmoi corporalia, per viã motus tantum, ſcilicet in quantum mouent ſuperiora corpora, ex quorum motibus cauſantur inferiorum corporum motus.

C eas non facit prouidentes ſed agentes tñ, per ſpirituales autem hoc modo prouidet quod eas prouidentes facit: ſed in creaturis etiã rãnalibus ordo inuenitur. vltimũ. n. gradũ in eis rãnales animæ tenẽt, & earũ lumen eſt obũbratũ reſpectu luminis, quod eſt in angelis: vnde & particularẽ cognitionẽ habẽt, vt dicit Diony. & inde eſt, quod eorũ prouidẽtia coarctatur ad pauca, ſad res humanas, & ad ea, quæ in vſum vitæ humanæ venire poſſunt: ſed prouidentia angelorum vniuerſalis eſt, & extenditur ſuper oẽs creaturas corporales: & ideo tam a ſanctis quæ a Philoſophis dicitur, quod oia corporalia mediãtibus angelis a diuina prouidẽtia reguntur, vel gubernantur. in hoc tñ oportet nos a Philoſophis diſſerre, quod quidã eorũ ponunt angelorũ prouidẽtia nõ ſolũ adminiſtrari corporalia, ſed et creata eſſe, quod eſt a ſide alienum. Vnde oportet ponere ſecundum ſanctorũ ſententias, quod adminiſtrantur mediãtibus angelis hmoi corporalia, per viã motus tantum, ſcilicet in quantum mouent ſuperiora corpora, ex quorum motibus cauſantur inferiorum corporum motus.

D oportet nos a Philoſophis diſſerre, quod quidã eorũ ponunt angelorũ prouidẽtia nõ ſolũ adminiſtrari corporalia, ſed et creata eſſe, quod eſt a ſide alienum. Vnde oportet ponere ſecundum ſanctorũ ſententias, quod adminiſtrantur mediãtibus angelis hmoi corporalia, per viã motus tantum, ſcilicet in quantum mouent ſuperiora corpora, ex quorum motibus cauſantur inferiorum corporum motus.

E cauſarũ quibus quaſi instrumentis Deus agit: ſed excluditur regimen alterius principaliter agentis. AD SECUNDUM dicẽdũ, quod gubernatio rei pmet ad ordinẽ eius in finẽ: ordo autẽ rei ad finẽ pſupponit eius eſſe: ſed eſſe nihil aliud pſupponit: & ideo creatio, ſecundũ quã res ad eſſe deductæ ſunt, eſt illius ſolius cauſa quæ nullã aliã pſupponit: ſed gubernatio pot eſſe illarũ cauſarũ, quæ alias pſupponunt: & ideo non oportet quod Deus mediãtibus aliis quibus creauerit, quibus mediãtibus gubernat.

AD TERTIUM dicẽdũ, quod illa quæ a Deo in creaturis recipiuntur, non poſſunt eſſe in creaturis eo modo. Quæſt. diſp. S. Tho. SS 4 do.

sz. ſuper Ge. nel. ca. 16. in med. 10. 3. Et Philoſ. 9. de anima. Cõ. 19. 10. 2.

Cap. 12. cõ. 1. ſ. hiera. & c. 19. non p. cal. a. p. 11.

Opin. quorũdam Philoſophorũ.

do, quo in Deo sunt, & ideo inter nomina quæ de Deo dicuntur, talis apparet differentia, quod illa quæ absolute aliquâ perfectione exprimitur, creaturis sunt communicabilia, illa vero quæ exprimitur cum perfectione modum quo inveniuntur in Deo creaturæ, communicari non possunt, ut omnipotentia, summa sapientia, summa bonitas, & hmoi: & ideo patet quod quamuis summum bonum creaturis non communicetur, tamen providentia communicari potest.

AD QUARTVM dicendum, quod quævis institutio naturæ per quæ res corporales inclinantur in finem, sit immediate a Deo, tamen earum motus & actio potest esse mediatis angelis: sicut etiam rationes seminales sunt in natura inferiori tantum a Deo, tamen per providentiam agricolæ adiuvantur, ut in actum exeant: unde sicut agricola gubernat pululationem agræ, ita per angelos omnis administratio creaturæ corporalis administratur.

AD QUINTVM dicendum, quod naturalis providentiæ operatio dividitur contra voluntariam ab Augustino secundum considerationem proximorum principiorum operationis: quia alicuius operationis diuinæ providentiæ subiacetis proximum principium est natura, alicuius vero voluntas: sed remotum principium omnium est voluntas ad minus diuina: unde ratio non procedit.

AD SEXTVM dicendum, quod sicut omnia corporalia diuinæ providentiæ subiacent, & tamen dicitur ea esse de hominibus tantum propter specialem providentiæ modum, ita etiam quamuis omnia corporalia angelorum gubernationi sint subdita, quia tamen specialius ad hominum custodiam deputantur, hoc attribuitur animarum dignitati.

AD SEPTIMVM dicendum, quod sicut voluntas Dei gubernantis non est contra defectus qui in rebus sunt, sed permittit eos: ita etiam non est de voluntatibus angelorum, quæ diuinæ voluntati conformantur perfecte.

Lib. 6. cap. 2.
& 1.

AD OCTAVVM dicendum, quod sicut dicit Avicenna in sua Metaphysica, nullus effectus potest remanere si auferatur id quod erat causa eius, inquantum hmoi: sed in causis inferioribus quædam sunt causa fiendi, quædam efficiendi, & dicitur causa fiendi quæ educit formam de potentia materie per motum, sicut faber est causa efficiens cultelli, causa vero efficiens rei est illud, a quo esse rei dependet per se, sicut esse luminis in aere dependet a sole. Ablato ergo fabro cessat ipsum fieri cultelli, non autem esse eius, absente vero sole, cessat esse luminis, in aere: & similiter actione diuina cessante, esse creaturæ omnino deficeret, cum Deus non sit solum causa fiendi rebus, sed etiam efficiendi.

AD NONVM dicendum, quod ista conditio non est in creatura possibilis, ut habeat esse sine aliquo conservante: hoc enim rationi creaturæ repugnat, quæ inquantum hmoi esse causatum habet, ac per hoc ab alio dependens.

AD X. dicendum, quod plura requiruntur ad actum secundum, quàm ad actum primum: & ideo non est inconveniens, ut aliquid sit causa alicuius, quantum ad motum & operationem, quod non sit causa eius quantum ad esse.

AD XI. dicendum, quod spiritualis creatura gubernat corporalem per influentiam motus, nec oportet propter hoc quod omnibus corporalibus coniungatur: sed eis solum quæ immediate moventur, & corporibus primis, nec eis coniunguntur ut formæ, sicut quidam posuerunt: sed sicut motores tantum.

AD XII. dicendum, quod diuinæ providentiæ & bonitatis magnitudo magis manifestatur in hoc quod inferiora per superiora gubernantur, quàm si omnia gubernaret immediate: quia secundum hoc quantum ad plura diuinæ bonitatis perfectio creaturis communicatur, ut ex dictis patet.

In corp. art.

F AD XIII. dicendum, quod cum per alterum aliquid fieri dicitur, hæc præpositio per, importat causam operationis, sed cum operatio sit media inter operantem & operatum, potest importare causam operationis secundum quod terminatur ad operatum, & sic per instrumentum dicimus aliquid fieri, vel secundum quod exit ab operante, & sic dicitur aliquid fieri per formam agentis. non enim instrumentum est causa agentis, ut agat: sed forma agentis solum vel aliquis superior agens, instrumentum vero causa est operato quod actione agentis suscipitur. Cum ergo dicitur quod Deus per se solum euncta disponit, ly per, denotat causam dispositionis diuinæ, secundum quod exit a Deo disponente, & sic per se solum dicitur disponere: quia nec ab alio superiori disponente mouetur, nec per formam extraneam, quæ non sit ipse disponit, sed per propriam bonitatem.

ARTICVLVS IX.

Utrum diuina providentia corpora inferiora disponat per corpora caelestia.

NONO queritur, utrum diuina providentia disponat corpora inferiora per corpora caelestia. Et videtur quod non, quia ut dicit Damascenus in libro de divinis nominibus, quoniam ipsa scilicet superiora corpora non sunt causa alicuius eorum, quæ sunt, neque corruptionis eorum, quæ corrumpuntur, ergo sic hæc inferiora sunt generabilia & corruptibilia, non disponuntur per superiora corpora. sed dicendum, quod dicuntur non esse causa horum, quia non inducunt in his inferioribus necessitatem.

¶ 2. Sed contra, si effectus corporis caelestis impeditur in his inferioribus, hoc non potest esse nisi per aliquam dispositionem in his inuentam, sed hæc inferiora per illa superiora gubernantur, oportet etiam illam dispositionem impedire in aliquo virtutem corporis caelestis reducere, ergo impeditur non potest esse in his inferioribus, nisi inquantum virtutem superiorum: & ita si superiora habent necessitatem in suis motibus etiam in inferioribus necessitatem inducent, si a superioribus gubernentur.

¶ 3. Præterea, ad completionem alicuius actionis sufficit agens & patiens: sed in istis inferioribus manentur virtutes actiue naturales, & etiam passivæ, ergo ad eorum actiones non exigitur virtus corporis caelestis, ergo non disponuntur mediatis corporibus caelestibus.

¶ 4. Præterea, Augustinus dicit quod in rebus inveniuntur aliqui actum & non agens, sicut sunt corporalia, aliqui vero agens & non actum, sicut Deus, aliqui vero agens & actum, sicut spirituales substantiæ: sed caelestia corpora sunt corpora pura, ergo non habent virtutem agendi in hæc inferiora, & sic inferiora mediatis non disponuntur.

¶ 5. Præterea, si corpus caeleste agit aliquid in hæc inferiora, aut agit inquantum est corpus per formam corporalem, aut per aliquid aliud: non inquantum est corpus, quia sic agere culbet corpori commoveret, quod non videtur secundum Augustinum, ergo agunt, agunt per aliquid aliud, & sic illi in corpora virtuti debet attribui actio: & sic idem quod prius.

¶ 6. Præterea, quod non convenit priori, non convenit posteriori: sed sicut Commentator dicit in libro de substantia orbis formæ corporales presupponunt dimensiones interminatas in materia, dimensiones autem non agunt: quia quantitas nullius actionis principium est, ergo nec corporales formæ sunt principium actionis: & sic nullum corpus agit, nisi per virtutem in corpo-

in corporale in eo existentē, & sic idē, quod prius. ¶ 7 Præt. In libro de Causis, super illa propositione, omnis aīa nobilis tres habet operationes, dicit Commentator, quod anima agit in naturam cum divina virtute, quæ est in ea: sed anima est multo nobilior, quam corpus. ergo nec corpus potest aliquid agere, nisi per aliquam divinam virtutem in eo existentem, & sic idem, quod prius.

¶ 8 Præt. Illud qd est simplicius, non movetur ab eo, qd est minus simplex: sed rōnes feminales, quæ sunt in materia inferiorum corporum sunt simpliciores, quam virtus corporalis ipsius cœli: quia virtus illa est extēsa in materia, quod de rōnibus seminalibus dici non pōt. ergo rōnes feminales inferiorum corporum non possunt moveri p virtutē corporis cœlestis, & ita nō gubernantur hæc inferiora in suis motibus per corpora cœlestia.

¶ 9 Præt. Aug. in lib. de Civit. Dei dicit, nihil tam ad corpus pertinet, quam ipse corporis sexus: & tamē sub eadē positione siderum diversi sexus in geminis cōcipi possunt. ergo p superiora corpora inferiora influxum non habent, & sic idem, quod prius.

¶ 10 Præt. Causa prima plus in fluit in causatū cause secunde, quam etiam causa secunda, vt dicit in principio de Causis: sed si inferiora corpora per superiora disponuntur, tunc virtutes superiorum corporum erunt sicut cause primæ respectu inferiorū virtutum, quæ erunt sicut cause secunde. ergo effectus in his inferioribus cōtingentes magis dispositionē corporum cœlestium sequentur quam virtutem corporum inferiorum: sed in illis inveniuntur necessitas: quia semper eodem modo se habent. ergo, & effectus inferiores necessarij erunt: hoc autem est falsum. ergo & primum, scilicet quod inferiora corpora per superiora disponantur.

¶ 11 Præt. Motus cœli est naturalis, vt in primo Cœli, & mundi dī, & ita non videt, esse voluntarius vel electivus, & ita quæ per ipsum causantur, nō causantur ex electione, & ita non subdētur providētī: sed incōueniens est inferiora corpora non gubernari providētia. ergo inconueniens est, qd corporum superiorum motus sit causa inferiorum.

¶ 12 Præt. Posita causa ponit effectus. ergo esse cause est sicut antecedens ad esse effectus: sed si antecedens est necessarium, & cōsequens est necessarium, ergo si causa est necessaria, & effectus: sed effectus q in inferioribus accidit, nō sunt necessarij, sed cōtingentes. ergo non causant a motu cœli, q est necessarius cum sit naturalis, & sic idem, quod prius.

¶ 13 Præt. Id, propter qd fit aliud, est eo nobilior: sed omnia facta sunt propter hominem etiam corpora cœlestia, vt dicitur Deut. 4. ne forte eleuatis oculis ad cœlum videas &c. quæ creauit in ministrum &c. ergo homo est dignior corporibus cœlestibus. sed vilius non influit in nobilior ergo corpora cœlestia non influit in corpus humanum, & eadem ratione, nec in alia corpora, quæ sunt priora humano corpore sicut sunt elementa. sed dicendum quod homo est nobilior corporibus cœlestibus, quantum ad animam, non quantum ad corpus.

¶ 14 Sed cōtra, Nobilioris perfectibilis nobilior est perfectio: sed corpus hominis habet nobiliorē perfectionē, quā corpus cœli. forma. n. cœli est pure corporalis, quæ rōnalis anima est multo nobilior. ergo & corpus humanum est nobilior corpore cœlesti.

¶ 15 Præt. Cōtrariū nō est causa sui cōtrarij: sed virtus corporis cœlestis quādoq; cōtrariat effectibus

A in istis inferioribus inducendis, sicut corpus cœlestē quādo ad humiditatē mouet, tunc mediens incedit digerere materiā deficcādo ad sanitatē inducendā, quā ēt quādoq; inducit existēte corpore cœlesti in cōtraria dispositione. ergo corpora cœlestia nō sūt causa effectuum corporalium in his inferioribus.

¶ 16 Præt. Cum omnis actio sit per contactum, quod non tangit non agit: sed corpora cœlestia non tangunt ista inferiora. ergo non agunt in ea, & sic idem quod prius. sed dicendum, quod corpora cœlestia tangunt, sed per medium.

¶ 17 Sed contra, Quādo cūq; est cōtactus & actio p mediū, oportet quod mediū prius recipiat effectū agētis quā vltimum, sicut ignis citius calefacit aerē, quā nos: sed effectus solis & stellarū non pōt recipi in orbibus inferioribus: quia sunt de natura quintæ essentia, & ita nō sunt susceptiua caloris, aut frigiditatis, aut aliarū dispōnū, quæ in his inferioribus inueniuntur. ergo non pōt eis mediantibus a superioribus corporibus in hæc inferiora actio prouenire.

¶ 18 Præt. Ei quod est medium, puidētia: puidētia cōmunicatur: sed providentia non potest cōicari corporibus cœlestibus cum ratione careant. ergo non possunt esse medium in prouisione rerum.

Sed contra est, quod August. dicit 3. de Trin. corpora infirmiora, & crassiora & inferiora p subtiliora & potentiora quodam ordine reguntur: sed corpora cœlestia subtiliora sunt & potentiora quā hæc inferiora. ergo hæc reguntur per illa.

¶ 2 Præt. Dionys. dicit 8. c. de diuin. nomi. quod radius solaris generationi visibilium corporum confert, & ad vitam ipsam mouet & nutrit & auget. Hi autem sunt nobiliores effectus in istis inferioribus. ergo & omnes alij effectus educūtur a diuina providentia mediantibus corporibus cœlestibus.

¶ 3 Præt. Secundum Philoſin 2. Metaph. illud quod est primum in aliquo genere, est causa illorum, quæ sunt post in illo genere: sed corpora cœlestia sunt prima in genere corporum, & motus eorum sunt primi inter motus alios corporales. ergo sūt causa corporalium quæ hic aguntur, & sic idem qd prius.

¶ 4 Præt. Philoſin 2. de Generatione dicit, quod latitudo solis in circulo decliui est cā gnationis & corruptionis in his inferioribus, vnde & gnationes & corruptiones mēsurantur p motum prædictum. In lib. de aīalibus dicit, quod oēs diuersitates q sunt in conceptionibus, sunt ex corporibus cœlestibus, ergo eis mediantibus hæc inferiora disponuntur.

¶ 5 Præt. Rabi Moyses dicit quod cœlum est in mundo, sicut cor in animali: sed omnia alia mēbra gubernantur ab animali mediante corde. ergo omnia alia corpora gubernantur a Deo mediante cœlio.

RESPON. Dicendum, quod communis intentio omnium fuit reducere multitudinem in vnitatē, & varietatē in vniſormitatē secundum quod possibile est. Et iō antiq cōsiderātes diuersitatē actionum in istis inferioribus, reputauerūt ea reducere in aliqua principia pauciora & simpliciora, sicut elementa, aut multa, aut vnum, & in qualitates elementares: sed ista positio nō est rōnabilis. Qualitates. n. elementares inueniūtur se habere in actionibus rerum naturalium, sicut instrumentalia principia. Cuius signū est, quod non eundem modum actionis habent in omnibus, nec ad eundem terminū perueniunt actiones ipsarum: alium enim effectum habent in auro, alium in ligno, vel carne animalis, quod non esset nisi agerēt inquantū sunt ab alio regulata: actio autem

Propof. 1. in 2. inter opera Arist.

Lib. 6. de 6. aīa hanc.

Propof. 1. in 2. inter opera Arist.

Ca. 1. de 6. quæ. 10. 2.

Cap. 4. to. 3.

Ca. 9. de diuin. nomi. 2. medio illius

Ca. 4. to. 1.

Ca. 56. to. 2.

tem principalis agētis non reducitur, sicut in principiū in actionē instrumēti, sed potius eōuerso: sicut effectus artis nō dēt attribui ferræ artificis: vnde & effectus naturales nō pnt reduci in qualitates elementares: sicut in prima principia. Vnde & alij. Platonici reducerūt in formas simplices & separatas, sicut in prima principia, ex quibus. vt dicebāt, erat esse & generatio in istis inferioribus, & oīs proprietates naturalis: sed hoc non pōt stare. A causa enim eodē modo se habere est effectus eodem modo se habens: forma autē illa ponebantur esse immobiles: vnde oporteret vt semper generatio ab eis esset vniformiter in istis inferioribus, triū tñ videmus ad sensum. Vnde oportet ponere principia generationis, & corruptionis, & aliorum motuum consequentium in his inferioribus esse aliqua, quæ non semper eodem modo se habeant: oportet ea tamē semp manere prima principia generationis & corruptionis, vt generatio continua esse possit. & ideo oportet ea inuariabilia esse secundum substantiam, moueri autē secundum locum: vt per accessum & recessum & motus varios & triū contrarij & diuersi effectus fiant in his inferioribus: & hmoi sunt corpora cœlestia: & ideo oēs effectus oportet reducere in ea, sicut in causas. sed in hac reductione duplex error fuit, qdam enim inferiora in corpora cœlestia reducerunt, sicut in causas simpliciter primas, eo quod nullas substantias incorporeas arbitrabatur, vnde priora in corporibus dicebāt eē priora in entibus: sed hoc manifeste apparet eē falsum. Oē enim quod mouetur oportet in immobile principium reduci, cum nihil a seipso moueatur, & nō sit abire in infinitum: corpus autē cœlestē, quibus nō varietur sūm generationē & corruptionē, aut sūm aliquid motum q̄ variet aliquid quod insit substantiæ eius, mouetur tamē secundum locum: vnde oportet in aliquod primum principium reductionē fieri: vt sic ea, quæ alterantur quodā ordine reducuntur in alterans nō alteratum: motum tñ sūm locum, & vterius in id quod nullo modo mouetur. Quidam vero posuerunt corpora cœlestia esse causas istorū inferiorum nō solum quantum ad motum, sed etiā quantum ad primā eorum institutionē, sicut Auic. dicit in sua Metaphyl. quod ex eo quod est cōe oībus corporibus cœlestibus, in natura motus circularis, causatur in his inferioribus. id quod est eis cōmune, sū materia prima, & ex his quibus corpora cœlestia differunt abinuiçē causatur diuersitas formarum in his inferioribus: vt sic cœlestia corpora sint media inter Deum & ista corpora inferiora etiā in via creationis quodāmodo. sed hoc alienū est a fide, q̄ ponit naturā oīum immediate a Deo eē cōdi tam sūm primā institutionē. Vnā autē naturā moueri ab altera p̄suppositis virtutibus naturalibus vtriq; creature ex diuino opere attributis nō est cōtra fidē: & iō ponimus corpora cœlestia eē cām inferiorum p̄ viam motus tātum, & sic esse media in opere gubernationis, non autem in opere creationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Damasc. intendit a corporibus cœlestibus excludere respectu horum inferiorum causalitatem primā, vel et inducentē necessitatē: corpora autē cœlestia & si semp eodē modo agant, eorum tamen effectus recipitur in inferioribus secundum modum inferiorum corporum: q̄ in contrarijs dispōnibus frequenter inueniuntur: vnde virtutes cœlestes non semper inducunt effectus suos in istis inferioribus p̄pter cōtra-

rias dispositiones impediētes: & hoc est, qd̄ Philo. dicit in lib. de Sōno, & vigilia, qd̄ frequenter sunt signa imbrum, & ventorum: quæ tamen non enuaniunt propter contrarias dispositiones fortiores.

AD SECVNDVM dicendum, qd̄ dispositiones istæ, q̄ cōtrariatur cœlesti virtuti nō sunt ex prima institutione causatæ a corpore cœlesti: sed ex diuina operatione p̄ quā ignis est calidus effectus, & aqua frigida, & sic de alijs: & sic nō oportet omnia impediēta huiusmodi in causas cœlestes reducere.

AD TERTIVM dicendum, qd̄ virtutes actiue in his inferioribus sunt instrumētales tñ: vnde sicut instrumentum non mouet, nisi motum a principio motore, & agere, ita nec virtutes inferiores agere possunt, nisi mota a corporibus cœlestibus.

AD QVARTVM dicendum, qd̄ illa obiectio tangit quandā opinionem quæ habetur in lib. Fontis, quæ ponit quod nullū corpus ex virtute corporali agit, sed quantitas quæ in materia est, impedit formā ab actione, & quod omnis actio, quæ attribuitur corpori, est alicuius virtutis spiritalis operantis in ipso corpore. Et hanc opinionē Rabbi Moyses dicit esse loquentium in lege Maurorum: dicunt, quod ignis non calefacit, sed Deus igne: sed hæc positio stulta est, eū auferat rebus omnibus naturales operationes, & cōtrariatur dicis Philosophorū & sanctorū, vnde dicimus, qd̄ licet corpora primatem corporealem agant, nihilominus tamen Deus operatur in omnibus rebus, sicut causa prima operatur in causa secunda. qd̄ autē inducitur, qd̄ corpora tñ aguntur, & non agunt, debet intelligi secundum hoc, quod illud dicitur agere, quod habet dominium super actionem suā, sū quem modū loquendi dicit Damasc. quod animalia bruta nō agunt, sed aguntur: per hoc tamen non excluduntur, quæ agāt sūm, qd̄ agere est aliqua actionem exercere.

AD QVINTVM dicendū, qd̄ agēs semp est diuersum, vel cōtrariū patiēti, vt dicitur in Generatione, & ideo corpori non cōpetit agere in alio corpore sūm hoc, quod habet cōmune cum eo: sed sūm, quod ab eo distinguitur, & ideo corpus non agit in quantum est corpus, sed in quantum est tale corpus, sicut etiam animal non rōcinatur in quantum est animal: sed in quantum est homo: & similiter ignis non calefacit in quantum est ignis, sed in quantum est calidus: & similiter est de corpore cœlesti.

AD SEXTVM dicendū, qd̄ dimensiones præintelliguntur in materia, non in actu completo ante formas naturales, sed in actu incompleto, & iō sunt prius in via generationis: sed forma est prior in incompleto, secundum hoc autem aliquid agens incompletum est ens in actu, non sūm quod est in potentia. secundum hoc enim patitur, & ideo nō sequitur, quod si materia, vel dimensiones in materia præexistentes non agunt, quod forma non agit, sed e converso: sequeretur autem, qd̄ si non patitur, quod forma nō patiatur: & tamen forma corporis cœlestis non inest ei mediantribus huiusmodi dimensionibus, vt Commentator dicit ibidem.

AD SEPTIMVM dicendū, qd̄ ordo esse dicitur respondere ordini causarum, in causis autē sūm antecedentem illius libri talis ordo inuenitur, quod primum est causa prima, scilicet Deus: sūm intelligentia: tertium vero anima: vnde & primus effectus, q̄ est effectus proprie attribuitur causæ primæ, & secundus q̄ est cognoscere attribuitur intelligentiæ, & tertius q̄ est mouere attribuitur animæ: sed tamen causa secunda semp

Lib. 9. c. 5.

semper agit in virtute causæ primæ, & sic habet aliqd de operatione eius, sicut etiam inferiores orbis habent aliqd de motu primi orbis. vnde & intelligētia sicut ipsum non solum intelligit, sed etiam dat esse, & aia quæ est effecta ab intelligētia sicut eum nō solum mouet, quod est actio animalis, sed etiam intelligit, quod est actio intellectualis, & dat quod est actio diuina, & hoc dico de anima nobili, quam intelligit ille esse animam corporis celestis, vel quālibet aliā rōnalem animam. Sic ergo non oportet, quod sola virtus diuina immediate moueat: sed etiā causæ inferiores p virtutes proprias sicut, quod participant virtutem superiorum causarum.

AD OCTAVVM dicendū, qd sicut Augustinus rōnes feminales dicitur esse vires actiue, & passiuæ creaturis a Deo collatæ, quibus mediātibus naturalis effectus in esse producit: vñ ipse dicit in 3. de Trinitate, qd sicut matres grāuide sunt foetibus, sic ipse mundus grāuidus est causis natecentium, exponens qd supra de rōnibus feminalibus dixerat, quas etiā vires, & facultates rebus distributas nominauerat. vñ de inter has rationes feminales continentur etiā virtutes actiue corporum celestium, qd sunt nobiliores virtutibus actiuis inferiorū corporū, & ita possunt eas mouere, & dicuntur rōnes feminales in quantum in causis actiuis sunt omnes effectus originaliter sicut in quibus scilicet feminibus. Si tamen intelligatur rationes feminales in choationes formati, quæ sunt in materia prima sicut, quod est in potentia ad oēs formas, vt quidam volunt, quāuis non multum conueniat dictis Augustini potest dici, quod earū simplicitas est propter earum imperfectionē: sicut & materia prima est simplex, & ideo ex hoc nō habet, qd non moueantur: sicut nec materia prima.

AD NONVM dicendū, qd oportet sexum diuersitate ad vires celestes reducere. omne n. agens intendit assimilare sibi patiens, sicut quod potest. vnde vis actiua, quæ est in semine maris, intendit conceptū semper ducere ad sexum masculinum, qui perfectior est: vnde sexus femineus accidit prater intentionem naturæ particularis agentis. Nisi ergo esset aliqua virtus, quæ intenderet foemineum sexum, generatio foemina esset omnino a casu, sicut & aliorum monstrorum. & ideo dicitur, quod quāuis sit prater intentionem naturæ particularis rōne cuius femina dicitur mas occasio natus: tamen est de intentione naturæ vniuersalis, quæ est vis corporis celestis, vt Auicenna dicit: sed potest esse impedimentum ex materia, quod neq; virtus celestis, neq; particularis cōsequitur effectum suum, productionē. s. masculini sexus. vnde quandoq; foemina generatur etiam existente dispositione in corpore celesti ad contrarium, pp materiæ indispositionem, vel eōtrario generabitur sexus masculinus contra dispositionē celestis corporis, propter particularis virtutis victoriā super materiā.

AD X. dicendū, qd causa primaria plus dicitur influere quā secunda, in quantum eius effectus est intimior, & pmanentiōr in causato, quā effectus causæ secundæ: tamē magis similitur causæ secundæ, quia

per eam determinatur quodammodo actus primæ causæ ad hunc effectum.

AD XI. dicendū, quod quāuis motus celestis secundum quod est actus corporis mobilis nō sit actus voluntarius: secundum tamen quod est actus mouentis est voluntarius, id est ab aliqua voluntate causatus, & secundum hoc ea quæ ex motu illo causantur, sub providentia cadere possunt.

AD XII. dicendū, quod effectus non sequitur ex causa prima, nisi posita causa secunda: vnde necessitas causæ primæ non inducit necessitatem in effectu, nisi posita necessitate in causa secunda.

AD XIII. dicendū, quod corpus celeste non est factum propter hominem, sicut propter principalem finem: sed finis principalis eius est bonitas diuina. Et iterū quod homo sit nobilior celesti corpore, non est ex natura corporis: sed ex natura animæ rationalis, & preterea dato quod etiam corpus hominis esset simpliciter nobilior, quam corpus celeste: nihil prohibet tamen corpus cæli secundum aliqd nobilior esse humano corpore, in quantum scilicet habet virtutem actiuam hoc autē passiuam, & sic poterit agere in ipsum: & sic etiā ignis in quantum est actu calidum agit in corpus humanum, in quantum est calidum potentia.

AD XIV. dicendū, quod aia rōnalis, & est substantia quædā, & est corporis actus: in quantum ergo est substantia, est nobilior forma celesti, nō autem in quantum est corporis actus, vel potest dici quod aia est perfectio corporis humani, & vt forma, & vt motor: corpus autem celeste, quia perfectum est, non requirit aliam substantiam spiritualem quæ p ficiat ipsum, vt forma: sed quæ p ficiat ipsum, vt motor tantum, & hæc pfectio secundum naturā nobilior est, quam anima humana. Quis etiā quidam siferunt motores orbium coniunctos esse formis eorum, quod sub dubio ab Augustino relinquuntur super Gen. ad literam. Hieronymus etiam asserere videtur Eccl. 1. super illud, Lustrens vniuersa in circuitu & c. gl. spiritum solem nominauit, quod sicut animal spiret & vigeat: Damascenus tamen in 2. lib. dicit contrarium, nullus inq; animatos coelos uel luminaria existimet: inanimati enim sunt & insensibiles.

AD XV. dicendū, qd actio est contrarij, quod repugnat virtuti actiue alicuius corporis celestis habet eam in celo, per motum enim primum ponitur a Philosophis quod cōseruatur res inferiores in suis actionibus: & ita illud contrarium quod agit impediendo effectum alicuius corporis celestis, utpote calidum, quod impedit humectationē lunæ, habet etiam aliquam causam celestem, & sic etiā sanitas quæ consequitur, non omnino contrariatur actioni corporis celestis: sed habet aliquam radicem.

AD XVI. dicendū, quod corpora celestia rāgnunt inferiora, sed non tanguntur ab eis, ut dicitur in 1. de Generat. nec quodlibet eorum tāgit quodlibet istorum immediate: sed per medium, ut dicebatur.

AD XVII. dicendū, quod actio agētis recipitur in medio p modum mediij, & ideo quādoq; alio modo recipitur in medio quam in ultimo, sicut virtus magnetis attrahentis ferrū defertur ad ferrū p medium aerē, q non attrahitur, & virtus piscis stupefacientis manum defertur ad manum mediante reti, quod non stupefacit, ut dicit Comenius in 8. Phys. corpora autem celestia habet quidem oēs qualitates existētes in his inferioribus suo modo. s. originaliter & nō put sunt in his. vnde & actiones supremorum

Lib. 2. super Gene. c. 14. & in Ench. c. 18. Hier. super illud, vadit ad austrū & girat. tom. 7. Damasc. li. 2. c. 6. circa ff.

Ex cō. 45. & 53. tom. 2.

Com. 37.

Aug. de Trinitate 3. circa 17. tom. 1.

Lib. 2. super Gen. c. 14.

rum corporum non recipiuntur in medijs orbibus. ut altarentur sicut hæc inferiora.

Ad xviii. dicendum, quod hæc inferiora gubernantur a diuina providentia per superiora corpora: non ita quod diuina providentia illis corporibus comunicetur: sed quia efficiuntur diuina providentia instrumenta: sicut ars non comunicatur martello, qui est instrumentum artis.

ARTICVLVS X.

Vtrum humani actus a diuina providentia gubernentur medijs corporibus celestibus.

20. q. 22. artic. 3. Et q. 215. artic. 4. Li. 2. ortho. fidei, ca. 7. a medio.

DECIMO quæritur, vtrum humani actus gubernentur a diuina providentia medijs corporibus celestibus. Et videtur quod sic. dicit enim Damasc. quod corpora celestia constituunt in nobis habitus & complexiones, & dispositiones: sed habitus & dispositiones pertinent ad intellectum & voluntatem, quæ sunt principia horum actuum. ergo humani actus medijs corporibus celestibus disponuntur a Deo.

¶ 2 Præ. Dicitur in sex principijs, quod anima coniuncta corpori complexionem corporis imitatur: sed corpora celestia imprimunt in complexionem humani corporis. ergo & in ipsam animam, & ita possunt esse causa humanorum actuum.

¶ 3 Præ. Omne illud quod agit in prius, agit in posterius: sed essentia animæ est prius quam eius potentia, scilicet voluntas & intellectus, cum ex essentia animæ orientur. Cum igitur corpora celestia imprimant in ipsam essentiam animæ rationalis, imprimunt enim in eam secundum quod est corporis actus, quod ei per essentiam suam conuenit, videtur quod corpora celestia imprimant in intellectum & voluntatem, & sic sunt principia horum actuum.

¶ 4 Præ. Instrumentum non solum agit in virtute propria, sed etiam in virtute principalis agentis: sed corpus cæli cum sit mouens motum, est instrumentum spiritualis substantiæ mouentis, & motus eius non solum est actus corporis moti: sed actus spiritus mouentis. ergo motus eius non solum agit in virtute corporis moti: sed etiam in virtute spiritus mouentis: sed sicut corpus illud cæleste præminet humano corpori, ita spiritus ille præminet spiritui humano. ergo sicut motus ille imprimat in corpus humanum, ita imprimat in animam humanam: & ita videtur quod corpora celestia sint principia horum actuum.

¶ 5 Præ. Experimentaliter inuenitur aliquos hoïes a sua natiuitate esse dispositos ad discenda vel exercenda aliqua artificia, quidam ad hoc quod sint fabri, quidam quod sint medici, & sic de alijs: nec hoc potest reduci, sicut in cæm, in principia proximi agentis: quia quæ nati inueniuntur dispositi ad quædam, ad quæ parêtes non inclinabantur. ergo oportet quod hæc diuersitas dispositionum reducatur, sicut in cæm, in corpora celestia. nec potest dici quod huiusmodi dispositiones sint in animabus, medijs corporibus proprijs corporibus: quia ad huiusmodi inclinationes nihil operantur corporeæ qualitates, sicut operantur ad iram & gaudium, & huiusmodi animæ passionibus. ergo corpora celestia immediate, & directe in animas humanas imprimunt: & ita humani actus medijs corporibus celestibus disponuntur.

¶ 6 Præ. In humanis actibus isti videtur ceteris præeminere. regnare, regere bella. & huiusmodi: sed sicut dicit Isaac i. li. i. de Definitionibus, Deus fecit regna-

re orbem super regna, & bella. ergo multo fortius alij humani actus, medijs corporibus celestibus disponuntur.

¶ 8 Præ. Facilius est transformare partem quam totum: sed ex virtute corporum celestium quodque mouetur rota multitudo vniuersæ ad bellandum, ut Philosophi dicunt. ergo multo fortius virtute corporum celestium commouetur aliquis homo particularis.

SED CONTRA est, quod dicit Dam. in 2. lib. Nostorum actuum nequaquam sunt causa. f. corpora celestia: nos enim liberi arbitrij a conditore facti sumus, domini nostrorum exultimus actuum.

¶ 2 Præ. Ad hoc etiam est, quod Aug. determinat in 5. de ciuita. Dei. & in fine super Gene. ad litteram. & quod Greg. determinat in Homilia Epiphaniæ.

RESPON. Dicendum, quod ad huiusmodi veritatem oportet scire, qui dicuntur actus humani. dicuntur enim illi proprie actus humani, quoniam ipse homo est dominus: est autem homo dominus suorum actuum per voluntatem, seu per liberi arbitrium. vnde circa actus voluntatis, & liberi arbitrij ista quæstio versatur. actus enim aliqui sunt in homine non subiacentes imperio voluntatis, sicut actus nutritiui, & generatiui potentia, & huiusmodi actus eodem modo subiacent virtutibus celestibus, sicut & alij corporales actus. De actibus humanis vero prædictis fuit error multiplex, quidam enim posuerunt actus humanos ad diuinam providentiam non pertinere, nec reduci in aliquam causam nisi in providentiam nostram, & huiusmodi videtur fuisse Tullius, ut dicit Augustinus 5. de Ciuitate Dei. Sed istud non potest esse. voluntas enim mouens motum, ut in 3. de anima probatur, vnde oportet eius actum reducere in aliquod principium primum, quod est mouens non motum. & ideo quidem omnes actus voluntatis redeunt in corpora celestia, ponentes sensum, & intellectum in eis: non bis, & per consequens omnes virtutes animæ corporales esse, & ita ad actionibus corporum celestium. sed hanc positionem Philosophus destruit in 3. de anima ostendens quod intellectus est vis immaterialis, & actio eius non est corporalis: sed sicut dicitur in 1. de animalibus, quorum principiorum actiones sunt sine corpore, ipsa principia sunt sine corpore. vnde non potest esse, quod actiones intellectus, & voluntatis per se loquendo in aliqua principia materialia reducuntur. & ideo Auicenna ponit in sua Meta. quod sicut homo compositus est ex anima, & corpore, ita & corpus celeste, & sicut actiones corporis humani, & motus redeunt in corpora celestia: ita actiones animæ omnes redeuntur in aëres celestes, sicut in principia: ita quod omnis voluntas, quæ est in nobis, cauatur a voluntate animæ celestis, & istud potest esse conueniens secundum opinionem suam, quam habet de fine hominis, quem ponit esse in coniunctione animæ in manæ ad animam celestem, vel ad intelligentiam. cum enim perfectio voluntatis sit finis, & bonum, quod est obiectum eius, sicut visibile est obiectum visus, oportet quod illud, quod agit in voluntatem, habeat etiam rationem finis: quia non agit efficiens, nisi secundum quod imprimat in susceptibili formam eius. Secundum autem sententiam fidei ipse Deus immediate est finis humanæ vitæ: eius. n. visione perfruente beatificatur, & ideo ipse solus imprimere potest in voluntatem nostram. Oportet autem ordinem mobilium respondere ordini mouentium: in ordine autem ad finem, quem providentia respicit, primum in nobis inuenitur.

inuenitur voluntas, ad quam primo pertinet rō boni, & finis, & omnibus, quæ sunt in nobis vitis, sicut instrumentis ad cōsecutionē finis, quāuis in aliquo respectu intellectus voluntatē præcedat: propinquius autē voluntati est intellectus, remotiora sunt corporales vires, & ideo ipse Deus, q̄ est simpliciter primus prouidens, imprimit solus in voluntatē nostrā, Angelus autē, qui cum sequitur in ordine causarum, imprimit in intellectum nostrum, sicut quod per Angelos illuminatur, purgatur & perficitur: sed cœlestia corpora, q̄ sunt inferiora agētia, imprimere possunt in vires sensibiles, & alias organicas affixas. Secundum vero, qd̄ motus vnius potentia: aīæ redundat in aliā, contingit, qd̄ impressio corporis cœlestis redundat in intellectum, quasi p̄ accidens, & vltierius in voluntatē, & similiter impressio Angeli in intellectum redidat in voluntatē per accidens: sed tamē quātum ad hoc diuersa est dispositio intellectus, & voluntatis ad vires sensitiuas. intellectus n. naturaliter mouetur a sensitiua apprehensiuā motiua, per modū quo obiectum mouet potētia: q̄ phāntasma se habet ad intellectum, sicut color ad visum, vt dī in 3. de anima. & ideo perturbata vi sensitiua interiori de necessitate perturbat intellectus, sicut videmus, qd̄ læso organo phantasiae de necessitate impedit actiō intellectus, & sicut hūc modum reddi dare pot̄ in intellectum actiō, vel impressio corporis cœlestis, quasi per viam necessitatis, per accidens tamē, sicut in corpora per se: & ideo necessario, nisi sit contraria dispositio ex parte mobilis, sicut appetitus sensitiuus non est naturaliter motiuius voluntatis: sed e cōuerso, q̄ appetitus superior mouet inferiorē appetitum, sicut sphaera sphaerā, vt dī in 3. de anima, & quātumcūq; appetitus inferior perturbetur per aliquam passionē iræ, vel cōcupiscētia, non oportet quod voluntas perturbetur, immo habet potētiā repellendi hūc p̄ turbationē, vt dicitur Gene. 4. sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. & ideo ex corporibus cœlestibus non inducitur aliqua necessitas, nec ex parte recipientium, nec ex parte agentium, in actibus humanis: sed inclinatio sola, quā etiā voluntas repellere potest per virtutem acquisitā, vel inuisam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Damascenus dicit de dispositionibus, & habitibus corporalibus.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut ex dictis patet, anima quantum ad actus voluntatis non de necessitate sequitur corporis dispositionē: sed ex corporis complexione est inclinatio tantū ad ea, quæ voluntatis sunt.

AD TERTIUM dicendum, qd̄ rō illa recte procederet, si corpus celeste posset imprimere per se in animā: impressio autem corporis cœlestis nō peruenit ad animæ essentiā, nisi per accidens. nisi per corporis vniōnē, cuius ipsa est actus, voluntas autē nō oritur ex essentia animæ secundum, quod est corpori coniuncta, & ideo ratio non sequitur.

AD QUARTUM dicendum, qd̄ instrumentū spirituales agentis nō agit p̄ virtutē spirituales, nisi ex hoc quod agit per virtutem corporalem, sicut autē virtutem corporalem corpus celeste non potest agere, nisi in corpus. & ideo etiā actiō, quæ est sicut virtutem spirituales, non potest pertinere ad animam, nisi per accidens. sicut corpore mediante: sed in corpore vtroq; modo actiō eius puenit, ex virtute n. corporali mouet qualitates elementares. sicut calidū, & humidum, & huiusmodi: sed ex virtute spiritali

A mouet ad speciem, & ad effectus consequentes totam speciem, qui non possunt in qualitates elementares reduci.

AD QUINTUM dicendum, quod aliquis effectus est a corporibus cœlestibus in istis corporibus, qui non cauatur ex calido & frigido: sicut quod magnes attrahit ferrum, & per hunc modum aliqua dispositio in corpore humano relinquitur a corpore cœlesti, ex quo contingit vt anima ei coniuncta inclinatur ad hoc, vel illud artificium.

AD SEXTUM dicendum, quod verbum Isaac si oportet saluari est intelligendum secundum inclinationem tantum, modo prædicto.

B AD SEPTIMUM dicendum, quod multitudo, vt in pluribus sequitur inclinationes naturales, in quantum homines multitudinis acquiescunt passionibus: sed sapientes ratione superant passiones & inclinationes prædictas. & ideo magis est probabile de aliqua multitudine quod operetur id, ad quod inclinatur corpus celeste quam de vno homine singulari, qui forte per rationem superat inclinationem prædictam, & simile esset si vna multitudo hominum colericorum poneretur, non de facili contingeret quin ad iracundiam moueretur: quāuis de vno possit magis accidere.

QVÆSTIO VI.

De prædestinatione.

In sex articulos diuisa.

- ¶ Primo enim quaeritur, Vtrum prædestinatio ad scientiam vel voluntatem spectet.
- ¶ Secundo, Vtrum, prædestinatio meritorum sit causa prædestinationis.
- ¶ Tertio, Vtrum, prædestinatio certitudinē habeat.
- ¶ Quarto, Vtrum, prædestinatorum numerus sit certus.
- ¶ Quinto, Vtrum, prædestinatis certa sit sua prædestinatio.
- ¶ Sexto, Vtrum, prædestinatio iuuari valeat precibus sanctorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum prædestinatio ad scientiam, vel voluntatem spectet.

QVÆSTIO est de prædestinatione. Et primo quaeritur, vtrum prædestinatio pertineat ad scientiam vel ad voluntatem. & videtur quod ad voluntatem sicut ad genus, quia vt dicit Aug. in lib. de prædestinatione sanctorum, prædestinatio est propositum miserendi: sed propositū est voluntatis, ergo & prædestinatio.

¶ 2 Præ. Prædestinatio videtur idem esse cum electione aeterna, de qua dicitur Ephes. 1. Elegit nos in ipso &c. quia iidem dicuntur electi & prædestinati: sed electio secundum Philosophum in 6. & 10. Ethic. magis est appetitus quam intellectus. ergo & prædestinatio magis ad voluntatem quam ad scientiam pertinet. sed dicendum quod electio prædestinationem præcedit, nec est idem ei.

¶ 3 Sed contra, Voluntas sequitur scientiam, & nō præcedit: sed electio ad voluntatem pertinet. si igitur electio prædestinationem præcedit, prædestinatio non potest ad scientiam pertinere.

¶ 4 Præ. Si prædestinatio ad scientiam pertineret, idem videretur esse prædestinatio quod præscientia, & sic quicumque præsciret salutem alicuius, prædestinaret illum: sed hoc est falsum. Prophetæ enim

Com. 29. no. 1.

Com. 27. no. 1.

Com. 27. no. 1.

1. p. q. 23. ar. 6. tit. 6.

2. 2. li. 2. a. 2. & 3. 10. 3.